

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Julitos Anastazijos Šablovos,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Dizaino apsaugos sistemos ir jų tarpusavio santykis

Vadovė: lekt. dr. Jūratė Truskaitė-Paškevičienė
Recenzentė: lekt. dr. Kristina Janušauskaitė

Vilnius, 2011

Turinys:

Ivadas	3
1. Dizainas ir jo tarptautinė apsauga	7
1.1 Dizaino prigimtis	7
1.2 Tarptautinė dizaino apsauga	10
1.2.1 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo	10
1.2.2 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos	11
1.2.3 TRIPS sutartis	13
1.2.4 Hagos susitarimas	14
2. Dizaino sui generis apsauga	16
2.1 Bendrijos dizaino apsaugos sistemos susikūrimas	16
2.1.1 Žalioji knyga dėl tesinės dizaino apsaugos	16
2.1.2 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 71/98	17
2.1.3 Tarybos reglamentas Nr. 6/2002	18
2.2 Bendrijos dizaino apsaugos sąlygos	20
2.2.1 Dizaino apibrėžimas	21
2.2.2 Naujumas	24
2.2.3 Individualumas	27
2.3 Neregistruotasis Bendrijos dizainas	31
2.4 Bendrijos ir nacionalinės dizaino apsaugos sistemų santykis	36
3. Dizaino apsauga pagal kitus intelektinės nuosavybės apsaugos režimus	39
3.1 Dizaino apsauga pagal autorių teisę	40
3.1.1 Sui generis dizaino apsauga ir autorių teisės apsauga	40
3.1.2 Dizaino apsaugos pagal autorių teisę harmonizavimas	42
3.1.3 Dizaino apsaugos pagal autorių teisę taikymas Lietuvoje	47
3.2 Dizaino apsauga pagal prekių ženklų teisę	49
3.3 Dizaino apsauga pagal patentų teisę	54
3.4 Dizaino apsauga pagal apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas	55
Išvados	59
Literatūros sąrašas	61
Santrauka	69
Summary	70

Įvadas

Temos aktualumas ir darbo originalumas

Ilgą laiką dizaino teisinė apsauga buvo kitų intelektualinės nuosavybės objektų apsaugos šešėlyje. Tačiau per pastaruosius du dešimtmečius, priėmus svarbius antrinius teisės aktus Europos Sąjungos (toliau – ES) lygmenyje, taip pat vystant dizaino apsaugą tarptautiniu lygmeniu, padidėjo dizaino apsaugos svarba ir vertė. Kaip vaizdžiai teigiama literatūroje, dizainas neteko „Pelenės statuso“ (angl. – „*Cinderella*“ status) intelektualinės nuosavybės apsaugos srityje¹.

Šiuo metu Lietuvoje ir Europos Sąjungoje egzistuoja daugybė dizaino apsaugos sistemų. Visų pirma, asmuo turi teisę įregistruoti dizainą pagal nacionalinius pramoninės nuosavybės įstatymus – Lietuvoje tai galima padaryti pagal Lietuvos Respublikos dizaino įstatymą² (toliau – Dizaino įstatymas). Antra, pagal 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizainų³ (toliau – Reglamentas) yra galimybė įregistruoti Bendrijos dizainą, kuris vieningai galios visoje ES teritorijoje. Nacionaliniai Lietuvos įstatymai nenumato neregistruotojo dizaino apsaugos, tačiau tokią apsaugą asmuo gali įgyti pagal jau minėtą ES antrinį teisės aktą – Reglamentą. Trečia, dizainai, atitinkantys originalumo reikalavimą ir išreikšti objektyvia forma, saugomi pagal autorių teisę kaip kūriniai. Ketvirta, dizainas gali būti saugomas pagal prekių ženklų, patentų, naudingųjų modelių teisę. Galiausiai, pramoninio dizaino apsaugai taikomos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normos. Todėl reikėtų pritariti nuomonei, kad dizainas gali būti saugomas iš esmės pagal visus žinomus intelektualinės nuosavybės apsaugos režimus⁴. Literatūroje taip pat galima sutikti nuomonę, kad tokia sudėtinga dizaino apsaugos sistema negali būti racionali, tačiau niekas nesiryžta jos supaprastinti⁵. Iš tikrųjų, egzistuojant daugybei dizaino apsaugos sistemų, nėra lengva nustatyti santykį tarp jų, neretai dizaino apsauga persidengia, dubliuojasi, nes tam tikri dizaino apsaugos būdai gali būti taikomi kumuliatyviai.

¹ COLSTON C.; MIDDLETON K. *Modern Intellectual Property Law*. 2nd edition. London: Cavendish Publishing, 2005, p. 407.

² Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980.

³ 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizainų. OL, 2006 L 386, p. 14.

⁴ DUTFIELD G.; SUTHERSANEN U. *Global Intellectual Property Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008, p. 162.

⁵ JACOB, R.; ALEXANDER, D.; LANE, L. *Guidebook to Intellectual Property*. 5th edition. London: Sweet and Maxwell, 2004, p. 70.

Kitas tyrimo probleminis aspektas yra tas, kad Reglamentas nustato naujumo ir individualumo reikalavimus dizaino apsaugai, o juose slypi nemažai neapibrėžtumo ir subjektyvumo, todėl jų aiškinimas ir taikymas Bendrijos dizaino teismų praktikoje ir Vidaus rinkos harmonizavimo tarnyboje (Prekių ženklai ir pramoninis dizainas) (toliau – OHIM) yra apsunkintas. Literatūroje yra diskutuojama ties naujumo ir individualumo sąvokų sudėtiniais elementais – „informuotu vartotoju“, „bendruoju išpūdžiu“, „paskelbimu visuomenei“, „neesminėmis detalėmis“. Turint tokias neapibrėžtas dizaino apsaugos sąlygas, sudėtinga išvengti skirtingo jų aiškinimo ES valstybėse narėse.

Dizaino apsaugos klausimu pasireiškia literatūros lietuvių kalba stoka. Lietuvos teismų praktika, taikant dizaino teisės normas, taip pat nėra gausi. Autorės žiniomis, darbo, kuriame būtų nuosekliai išanalizuotos visos dizaino apsaugos galimybės, nėra. Manytina, kad aukščiau išdėstyta problematika ir pateikti argumentai pagrindžia magistro darbo aktualumą ir originalumą.

Darbo objektas

Magistro darbo tyrimo objektas – pramoninio dizaino apsaugos sistemos ir jų tarpusavio santykis.

Magistro darbo tyrimo dalykas:

- 1) Bendrijos registruotojo ir neregistruotojo dizaino apsaugos sistema;
- 2) nacionalinė registruotojo dizaino apsaugos sistema;
- 3) dizaino apsauga pagal autorių teisę;
- 4) dizaino apsauga pagal prekių ženklų teisę;
- 5) dizaino apsauga pagal patentų teisę;
- 6) dizaino apsauga pagal apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas.

Dizaino teisinės apsaugos sistemos sąvoka yra labai plati, ją sudaro teisės normos, reglamentuojančios apsaugos reikalavimus, negaliojimo pagrindus, turtines ir neturtines teises, teisių apribojimus ir jų perdavimą, registravimo procedūras, jurisdikcijos taisykles ir kitos. Dizaino apsaugos sistemos sąvoka magistro darbe bus vartojama plačiąja prasme, tai yra ji apims ne tik sui generis dizaino apsaugos sistemas, bet ir dizaino apsaugą pagal kitus intelektinės nuosavybės apsaugos režimus. Kadangi darbe bus analizuojama ne viena dizaino apsaugos sistema, o kelios, aptarti jas nuosekliai visa apimtimi magistro darbo rėmuose būtų neįmanoma. Todėl nagrinėjant dizaino apsaugos sistemas, didžiausias dėmesys bus skiriamas dizaino apsaugos sąlygoms, akcentuojant tuos apsaugos sąlygų aspektus, kurių traktavimas praktikoje ir doktrinoje yra nevienodas. Dizaino apsaugos sistemų santykis bus

atskleidžiamas per atskirų sistemų teisės normų ryšį, identifikuojant apsaugos persidengimo galimybes. Dizaino apsaugos sistemų tarpusavio santykio kontekste vietomis bus paliečiami procedūriniai apsaugos sistemų aspektai, tačiau šio darbo tikslas nėra nuoseklus procedūrinių taisyklių nagrinėjimas. Kadangi, autorės manymu, glaudžiausias ryšys pasireiškia tarp sui generis dizaino apsaugos ir dizaino apsaugos pagal autorių teisę, jų tarpusavio santykiui bus skiriamas didžiausias dėmesys.

Darbo tikslai

Magistro darbo tikslas yra išanalizuoti skirtingas dizaino apsaugos sistemas ir identifikuoti santykį tarp sui generis dizaino apsaugos sistemų ir dizaino apsaugos pagal autorių teisę, prekių ženklų teisę, patentų teisę, apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas.

Magistro darbo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti pramoninio dizaino apsaugos sąlygas;
- 2) atskleisti santykį tarp skirtingų dizaino apsaugos sistemų;
- 3) įvertinti, ar dabartinė dizaino apsauga nėra perteklinė ir neproporcinga.

Tyrimo metodai

Siekiant aukščiau paminėtų tikslų, darbe bus naudojami loginis – sisteminis, teleologinis, istorinis, lyginamasis ir kalbinis tyrimo metodai.

Loginis – sisteminis metodas naudojamas, analizuojant dizaino apsaugos teisės normas, kaip tam tikrą teisinės sistemos visumą, taip pat tiriant teisės normų tarpusavio santykius; šio metodo pagalba taip pat pateikiami apibendrinimai ir daromos išvados.

Teleologinis tyrimo metodas naudojamas, nagrinėjant Žaliąją knygą dėl pramoninių dizainų teisinės apsaugos⁶ (toliau – Žalioji knyga). Juo siekiama atskleisti ES antrinių teisės aktų priėmimo priežastis, sąlygas, tikslus bei nustatyti tikrąjį teisės normų turinį ir prasmę.

Istorinis teisės tyrimo metodas naudojamas skirtingu laikotarpiu galiojusių teisės normų analizei, jo pagalba atskleidžiamos naujo reglamentavimo priėmimo priežastys ir poreikis.

Nors ES dizaino apsaugos srityje yra pasiektas aukštas harmonizavimo lygis, lyginamojo metodo pagalba bus analizuojami išlikę dizaino apsaugos skirtumai ES valstybėse narėse, pavyzdžiui, skirtingas originalumo reikalavimas dizaino apsaugai pagal

⁶ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design, Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-14]. Prieiga per internetą: <http://aei.pitt.edu/1785/01/design_gp_1.pdf> [žiūrėta 2010-12-14].

autorių teisę, galiojantis anglosaksų ir kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, taip pat bus analizuojami skirtingo reglamentavimo padariniai.

Kalbinio metodo pagalba yra atskleidžiamas tam tikrų darbe naudojamų sąvokų turinys.

Svarbiausi darbo šaltiniai

Darbas yra paremtas Lietuvos Respublikos ir ES teisės aktais, panaudota daug specialiosios literatūros šaltinių. Iš pozityviosios teisės šaltinių paminėtini: 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 71/98 dėl teisinės dizaino apsaugos⁷ (toliau – Direktyva), 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizainų, Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas⁸ (toliau – ATGTĮ). Iš specialiosios literatūros paminėtini D. Musker, G. Tritton, U. Suthersanen, C. Colston darbai, žurnalo *Journal of Intellectual Property Law & Practice* straipsniai. Magistro darbe taip pat remiamasi Lietuvos ir ES teismų, OHIM praktika.

⁷ 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 71/98 dėl teisinės dizaino apsaugos. OL, 1998 L 289, p. 120.

⁸ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125.

1. Dizainas ir jo tarptautinė apsauga

1.1 Dizaino prigimtis

Tais laikais, kai nebuvo mechanizuotos pramonės ir masinių gamybos būdų, kiekvienas gaminy buvo unikalus. Pirkėjų įnoriai ir mados tendencijos vertė amatininkus gaminti vienodus ar panašius gaminius, tačiau jie nebuvo įpareigoti gaminti visiškai identiškus daiktus – kiekvienam iš jų amatininkas galėjo suteikti individualių, išskirtinių savybių. Pripažįstama, kad istoriškai dizaino teisinės apsaugos poreikis kilo įvykus pramoninei revoliucijai, kai atsirado objektyvi galimybė masiškai gaminti vienodus daiktus⁹. Pirmieji teisės aktai, skirti dizaino apsaugai, buvo priimti Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje. 1787 m. Didžiojoje Britanijoje buvo priimtas specialusis įstatymas dėl tekstilės dizaino ir perspausdinimo, kuris numatė, kad dizaineris turi išimtinę teisę perspausdinti savo dizainą dviejų mėnesių laikotarpyje¹⁰. Prancūzijoje specialusis dizaino įstatymas buvo priimtas 1806 m., iš pradžių buvo taikomas tik Liono pramonininkams, bet vėliau jo taikymas teismų buvo išplėstas visoje Prancūzijos teritorijoje¹¹.

Šiais masinio vartojimo laikais išorinė gaminio išvaizda nepraranda savo aktualumo, o netgi priešingai – tampa dar svarbesnė. Gaminio išorinė išvaizda turi didelę įtaką ekonomikai, produktų paklausai – kuo gaminy labiau atitinka vartotojų lūkesčius, tuo lengviau ji parduoti, gauti didesnę pelną. Tačiau tenkinti pirkėjų lūkesčius nėra taip paprasta. Rinkoje vyksta arši konkurencija tarp produktų gamintojų, o vartotojas iš daugybės siūlomų panašių ar analogiškų pagal technines savybes gaminių išsirinks tą, kuris jam atrodo gražesnis, patrauklesnis. Taigi, gaminy turi būti ne tik naudingas – jis turi atitikti vartotojo skonį. Todėl pripažįstama, kad dizainas yra svarbus konkurencijos elementas daugelyje valstybių¹².

Dizainas – saugotinas asmens kūrybinio darbo vaisius, todėl neabejotinai priskirtinas prie intelektinės nuosavybės objektų. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 42 str. nustato, kad „dvasinius ir materialinius autoriaus interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas“¹³. Tai yra intelektinės nuosavybės apsaugos Lietuvoje

⁹ BIRŠTONAS R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 707.

¹⁰ LADAS, Stephen Pericles. *Patents, Trademarks, and Related Rights: National and International Protection*. Cambridge: Harvard University Press, 1975. I t., p. 8.

¹¹ Ibidem.

¹² Cit. op. 4, p. 174

¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

pamatinė nuostata. Tačiau būdamas intelektualinės nuosavybės objektu, dizainas atsidūrė meno ir pramonės sandūroje. Iš vienos pusės, dizainas yra asmens kūrybos rezultatas, iš kitos – glaudžiai susijęs su pramonę ir gaminiais. Todėl ilgą laiką tęsiasi diskusija, ar dizainas yra artimesnis pramoninei nuosavybei, ar vis tik tai yra kūrybos rezultatas, kuris artimesnis autorių teisei¹⁴. Mišri dizaino prigimtis atsispindi ir dabartiniame teisiniame reguliavime. Diskusijų dėl dizaino prigimties nepanaikino net dizaino teisės harmonizavimas ES lygiu ir naujos Bendrijos dizaino apsaugos sistemos sukūrimas, nes įstatymų leidėjas pasirinko kumuliatyvios dizaino apsaugos kelią, pripažindamas galimybę saugoti dizainą pagal dizaino teisės ir autorių teisės normas. Specifinė dizaino prigimtis tapo rimtu iššūkiu intelektualinės nuosavybės teisei. Autorės nuomone, Žaliojoje knygoje pateiktas dizaino apibūdinimas tiksliai nusako dizaino prigimtį. Europos Komisijos (toliau – Komisija) manymu, dizainas yra trijų elementų rezultatas: 1) produkto techninių inovacijų ar funkcinių pagerinimų; 2) kūrybinio dizainerio indėlio; 3) gamintojo investicijų pirmųjų dviejų elementų plėtojimui¹⁵. Vadovaujantis aukščiau išdėstytais argumentais, galima teigti, kad glaudžiausias ryšys pasireiškia tarp sui generis dizaino apsaugos ir apsaugos pagal autorių teisę.

Šiai laikais dizainas apima įvairias gyvenimo sritis, tokias kaip produktų dizainas, pakuočių dizainas, automobilių dizainas, mados dizainas, internetinis dizainas, aplinkos dizainas, baldų dizainas ir kt. Sąvoka „dizainas“ vartojama įvairiomis prasmėmis. „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ dizainą apibrėžia, kaip meninį daiktų, gaminių konstravimą ir jų aplinkos projektavimą¹⁶. Panašus dizaino apibrėžimas pateikiamas „Tarptautinių žodžių žodyne“ – dizainas tai: 1) daiktinės aplinkos projektavimas; 2) daiktų (dažniausiai pramonės gaminių) meninis konstravimas, jų estetiškos išvaizdos kūrimas¹⁷. Pramoninio dizaino sąvoka ir kriterijai įvairiose valstybėse šiek tiek skiriasi, bet apskritai kaip pramoninis dizainas pripažįstamas ir teisiškai saugomas naujas, originalus, individualių savybių turintis gaminio meninis-konstruktinis sprendinys, lemiantis jo išorę ir naudotinas pramoniniu būdu¹⁸.

Dizaino teisinės apsaugos analizei reikšmingiausias apibrėžimas yra įtvirtintas teisės aktuose. Dizaino įstatymo 2 str. 1 d. dizainą apibrėžia kaip viso gaminio ar jo dalies vaizdą,

¹⁴ Cit. op. 10, p. 829.

¹⁵ Cit. op. 6, 5.4.4.1 punktas.

¹⁶ Lietuvių kalbos institutas. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz>> [žiūrėta 2010-12-09].

¹⁷ Tarptautinių žodžių žodynas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=dizainas&wid=4492>> [žiūrėta 2010-12-09].

¹⁸ ŽILINSKAS V. J.; KASPERAVIČIUS P.; KIŠKIS M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007, p. 296.

sudarytą iš gaminio ir (arba) jo ornamentikos specifinių savybių – linijų, kontūrų, spalvų, formos, tekstūros ir (arba) medžiagos. Dizaino įstatymas buvo suderintas su ES teisės aktais, todėl jame įtvirtintas dizaino apibrėžimas pažodžiui atkartoja Direktyvos ir Reglamento nuostatas (Direktyvos 1 str. 1 d. a punktas, Reglamento 3 str. 1 d. a punktas). Teisinės dizaino apsaugos objektu yra laikomas estetiškas išorinis vaizdas¹⁹. Kadangi dizainas yra gaminio vaizdas, jį reikia griežtai skirti nuo objekto (gaminio), kuriam dizainas yra taikomas²⁰. Šis dizaino apibrėžimas bus išsamiai analizuojamas atitinkamame magistro darbo skyriuje.

Pramoninių dizainų kūrimas reikalauja didelių investicijų, todėl visiškai suprantamas gamintojo siekis apsaugoti savo gaminius nuo kopijavimo. Pramoninio dizaino apsauga iš vienos pusės turi būti pakankamai ilgalaikė, kad gamintojas atgautų įdėtas investicijas, pateisintų naujo produkto teikimo į rinką riziką, gautų pakankamą pelną. Iš kitos pusės, reikia vengti pernelyg plačios apsaugos, kuri griautų intelektinės nuosavybės apsaugos pamatus, stabdytų technologijų plėtrą ir neužtikrintų socialinės gerovės. Pernelyg plati intelektinių teisių apsauga yra taip pat žalinga, kaip ir nepakankama jų apsauga²¹. Todėl įstatymų leidėjo užduotis – protingai siekti pusiausvyros tarp kūrėjų ir visuomenės interesų. Skirtingų dizaino apsaugos režimų kumuliatyvus taikymas be kita ko turi būti analizuojamas šio principo kontekste.

Dėl specifinės dizaino prigimties, dizaino apsaugą galima suskirstyti į: 1) sui generis dizaino apsaugą, kuri apima nacionalinę ir Bendrijos dizaino apsaugos sistemas; 2) dizaino apsaugą pagal kitus intelektinės nuosavybės apsaugos režimus – autorių teisę, prekių ženklų teisę, patentų teisę, apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos.

¹⁹ BAINBRIDGE, David. *Intellectual Property*. 5th edition. Harlow: Pearson Longman, 2002, p. 453, 454.

²⁰ Cit. op. 4, p. 169.

²¹ SPINELLO, Richard A. Intellectual Property Rights. *Library Hi Tech*, 2007, No. 1, p. 12, 21. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1597972&show=html>> [žiūrėta 2011-03-13].

1.2 Tarptautinė dizaino apsauga

1.2.1 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo

1883 m. Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo²² (toliau – Paryžiaus konvencija) šalys sudarė Sąjungą dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Lietuvos Respublika yra Paryžiaus konvencijos narė nuo 1994 m. gegužės 22 d. Iš viso šios konvencijos narėmis yra 168 valstybės²³.

Paryžiaus konvencija pramoninės nuosavybės apsaugos objektais pripažįsta išradimų patentus, naudinguosius modelius, pramoninį dizainą, prekių ženklus, paslaugų ženklus, firmų vardus ir kilmės nuorodas arba kilmės vietas pavadinimus, taip pat apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos²⁴. Taigi konvencija visų pirma yra svarbi tuo, kad pripažino dizainą viena iš pramoninės nuosavybės rūšių.

5 ^{quinquies} konvencijos straipsnis nustato, kad pramoninis dizainas saugomas visose Sąjungos šalyse. Reikia sutikti su G. Tritton nuomone, kad 5 ^{quinquies} Paryžiaus konvencijos straipsnis kalba apie dizaino apsaugą pagal specialią registruotojo dizaino apsaugos sistemą, todėl šio straipsnio sąlyga nebus tenkinama, jeigu dizainas Sąjungos šalyje bus saugomas tik pagal autorių teisę ar pagal apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas²⁵. Priešingu atveju, Paryžiaus konvencijos straipsniai, kalbantys apie paraiškos padavimą ir prioriteto teisę, tiesiog netenka prasmės.

Paryžiaus konvencijoje nustatytas svarbus nacionalinio režimo principas²⁶, kuris reiškia, kad kiekvienos į Sąjungą įeinančios šalies piliečiai kitose šalyse naudojami pramoninės nuosavybės apsaugos atžvilgiu tokiais pat privilegijomis, kurias šiuo metu arba ateityje suteikia atitinkami įstatymai saviems piliečiams. Jų teisės bus saugomos taip pat, kaip ir tos šalies piliečių teisės, ir jie naudosis tomis pat teisėtomis apsaugos priemonėmis nuo bet kokio pasikėsinimo į jų teises, jeigu jie laikysis sąlygų ir formalumų, numatytų savo šalies piliečiams. Taigi Paryžiaus konvencijoje įtvirtintas nediskriminavimo principas – nepriklausomai nuo pilietybės asmuo turi teisę į vienodą apsaugą Sąjungos šalyse. Šio

²² 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796.

²³ WIPO. *Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use*. Annex [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/export/sites/www/about-ip/en/iprm/pdf/annex.pdf>> [žiūrėta 2010-12-15].

²⁴ Cit. op. 22, 1 str. 2 d.

²⁵ TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 553.

²⁶ Paryžiaus konvencijos 2 str.

principo turinį sudaro ne tik vienodos apsaugos, bet ir vienodų teisių Sąjungos šalyse suteikimas.

Prioriteto teisė ir terminai įtvirtinti Paryžiaus konvencijos 4 str. Bet kuris asmuo arba jo teisių perėmėjas, nustatyta tvarka padavęs pramoninio dizaino paraišką vienoje iš Sąjungos šalių, naudojasi prioriteto teise paraiškai paduoti kitose šalyse. Pramoniniam dizainui nustatytas šešių mėnesių prioriteto terminas.

Paryžiaus konvencija nustatė minimalius dizaino apsaugos standartus. Ji pripažino pramoninį dizainą viena iš pramoninės nuosavybės rūšių, įtvirtino nediskriminavimo principą, nustatė prioriteto teisę ir jos terminus ir taip padėjo pamatus tolimesniam dizaino apsaugos sistemų kūrimuisi ir vystymuisi.

1.2.2 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos

1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos²⁷ (toliau – Berno konvencija) skirtingai negu Paryžiaus konvencija, nėra tiesiogiai susijusi su pramoninio dizaino apsauga, tačiau įtvirtina svarbių nuostatų pramoninei nuosavybei, kadangi pramoniniai dizainai gali būti saugomi kaip taikomosios dailės kūriniai pagal autorių teisę. Šalys, kurioms taikoma konvencija, sudarė literatūros ir meno kūrinių autorių teisių apsaugos Sąjungą. Lietuva prie Berno konvencijos prisijungė 1994 m. gruodžio 14 d. Kaip ir Paryžiaus konvencija, Berno konvencija nustato minimalias apsaugos sąlygas Sąjungos šalyse. Šios konvencijos narėmis šiuo metu yra 164 valstybės²⁸.

Svarbi pramoninio dizaino apsaugai nuostata įtvirtinta Berno konvencijos 2 str. 7 d. Konvencija leidžia Sąjungos šalims pačioms įstatymais nustatyti taikomosios dailės kūrinių ir pramoninių dizainų apsaugos sąlygas ir ribas. To paties straipsnio 7 d. 2 sakinyje įtvirtina nacionalinio apsaugos režimo taikymo išimtį (angl. – *national treatment*) – kūriniai, kurie kilmės šalyje saugomi tik kaip pramoninis dizainas, kitoje Sąjungos šalyje turi teisę tik į tokią specialią apsaugą, kuri toje šalyje taikoma. Tačiau jei toje šalyje netaikoma jokia speciali apsauga, tokie kūriniai saugomi kaip meno kūriniai. Tai reiškia, kad jeigu asmens kilmės valstybėje dizainas yra saugomas tik pagal pramoninės nuosavybės įstatymus, o valstybėje, kurioje prašoma apsaugos, dizainui papildomai taikoma apsauga pagal autorių

²⁷ 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988.

²⁸ WIPO. *Berne Convention Contracting Parties* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-08]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15> [žiūrėta 2011-03-08].

teisę, dizainas bus saugomas tik pagal tos valstybės pramoninius įstatymus. Vadovaujantis Berno konvencijos nuostatomis, dizaino apsaugos apimtis tiesiogiai priklauso nuo asmens kilmės valstybės (t.y. nuo asmens pilietybės). *Phil Collins v. Imtrat* byloje²⁹ Europos Teisingumo Teismas (toliau – ETT) pasakė, kad autorių teisės pagal savo prigimtį veikia prekybą ir konkurenciją ir pripažino, kad šioms teisėms yra taikomas nediskriminavimo principas. Teismas pabrėžė, kad nėra jokio diskriminacijos pateisinimo dėl pilietybės net ir tais atvejais, kai egzistuoja harmonizavimo trūkumas tarp valstybių narių nacionalinių įstatymų ir valstybės narės nesuteikia vienodo lygio apsaugos. Taigi, Berno konvencijos nuostatos, kurios prieštarauja nediskriminavimo principui, ES negali būti taikomos. Kaip pažymi D. Musker, į Reglamento tekstą buvo norima įtraukti sąlygą, kad Berno konvencijos 2 str. 7 d. 2 sakinio negalima būtų taikyti tarp ES valstybių narių, tačiau to buvo atsisakyta, nes nediskriminavimo principas bet kuriuo atveju yra taikomas, vadovaujantis ETT praktika ir ES Sutarties 18 straipsniu³⁰.

Berno konvencijos 7 str. 4 d. nustato minimalų dizaino apsaugos pagal autorių teisę terminą – jis neturi būti trumpesnis kaip dvidešimt penkeri metai, kurie skaičiuojami nuo tokio kūrinio sukūrimo datos. Minimalaus termino nustatymas reiškia, kad Sąjungos šalys gali įstatymais nustatyti ilgesnį taikomosios dailės kūrinių, saugomų pagal autorių teisę, apsaugos terminą. Lietuvoje autorių turtinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po jo mirties³¹.

Taigi, Berno konvencija pripažįsta dvigubą pramoninio dizaino apsaugą – pagal pramoninius įstatymus ir pagal autorių teisę.

²⁹ Europos Teisingumo Teismo 1993 m. spalio 20 d. sprendimas sujungtose bylose C-92/92 ir C-326/92, *Phil Collins v. Imtrat Handelsgesellschaft mbH*.

³⁰ MUSKER, David. *Community Design Law: Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 81.

³¹ ATGTĮ 34 str. 1d.

1.2.3 TRIPS sutartis

Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba³² (toliau – TRIPS) 25 ir 26 str. yra skirti pramoninio dizaino apsaugai. Kaip ir ankščiau aptartos tarptautinės sutartys, TRIPS sutartis nustato minimalius dizaino apsaugos standartus.

TRIPS 25 str. 1 d. 1 sakinyje nustato, kokius reikalavimus pramoniniam dizainui privalo numatyti valstybės – sutarties narės. Apsauga valstybėse narėse suteikiama nepriklausomai sukurtam dizainui, kuris turi būti naujas arba originalus. 25 str. 1 d. 2 ir 3 sakiniai yra neprivalomi. Taigi valstybės narės gali (bet neprivalo) numatyti, kad jeigu pramoninis dizainas nelabai skiriasi nuo žinomo dizaino ar žinomo dizaino požymių kombinacijų, jis gali ir nebūti naujas arba originalus. Tokia nuostata yra įtvirtinta Reglamente – dizainas neatitinka naujumo reikalavimo, jeigu jis skiriasi nuo ankstesnių dizainų tik neesminėmis detalėmis. Manoma, kad pirmas 25 str. 1 d. sakinyje taiko subjektyvų naujumo testą, kad dizainas nebūtų nukopijuotas nuo kito dizaino, tuo tarpu antras sakinyje siūlo objektyvų testą; pirmas sakinyje yra artimesnis autorių teisei, tuo tarpu antras sakinyje panašus į naujumo testą patentų teisėje³³. 25 str. 1 d. 3 sakinyje nustato, kad valstybės narės gali numatyti nesuteikti apsaugos dizainui, kuris padikuotas iš esmės techninių ar funkcinių sumetimų. Literatūroje keliamas klausimas, ar Direktyva ir Reglamentu nustatytos dizaino apsaugos sąlygos – naujumas ir individualumas, neprieštarauja TRIPS sutarties 25 str. 1 d. 1 sakiniui, kur yra nustatyti alternatyvūs naujumo arba originalumo kriterijai³⁴. Manoma, kad ši nuostata turi būti interpretuojama plačiai, kaip nustatanti bendrą principą, kad seni ir nukopijuoti dizainai negali būti monopolizuojami, o ne kaip įtvirtinanti konkrečius reikalavimus, šiam tikslui pasiekti³⁵.

26 str. nustato pramoninio dizaino apsaugos apimtį ir leidžia valstybėms narėms nustatyti savininko teisių apribojimus. Dizaino savininkas gali uždrausti komerciniais tikslais gaminti, pardavinėti ar importuoti gaminius tokio dizaino, kuris yra saugomo dizaino kopija ar didžiaja dalimi kopija.

TRIPS susitarimas taip pat nustato minimalų dizaino apsaugos terminą, kuris negali būti mažesnis negu dešimt metų³⁶. Tai reiškia, kad gali būti nustatytas ilgesnis apsaugos

³² 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis, 1C priedas: Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS). Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620.

³³ Cit. op. 25, p. 554-555.

³⁴ Žr. TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 556. MUSKER, David. *Community Design Law: Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 23.

³⁵ Cit. op. 30, p. 24.

³⁶ TRIPS sutarties 26 str. 3 d.

terminas. Pagal Lietuvos ir ES teisės aktus registruotojo dizaino apsauga galioja 5 metus su galimybe ją pratęsti iki 25 metų³⁷. Kyla klausimas, ar neregistruotojo Bendrijos dizaino apsauga, kuri trunka 3 metus, neprieštarauja TRIPS susitarimui? Taikant loginį-sisteminių tyrimo metodą, į šį klausimą turėtų būti atsakoma neigiamai: registruotojo dizaino apsauga pagal Reglamentą trunka 25 metus, o neregistruotojo dizaino apsaugą šiuo atveju reikėtų vertinti, kaip papildomą galimybę saugoti dizainą, kuri neužkerta kelio dizaino įregistravimui. Taigi, dizaino savininkui suteikiama galimybė pačiam apsispręsti dėl apsaugos būdo.

1.2.4 Hagos susitarimas

Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos aktas³⁸ skiriasi nuo aukščiau aptartų tarptautinių dokumentų. Skirtingai negu Paryžiaus konvencija, Berno konvencija ar TRIPS susitarimas, kurie nustato minimalias dizaino apsaugos sąlygas, Hagos susitarimas sukuria naują tarpvalstybinę dizaino registravimo sistemą. Tam, kad dizainas būtų saugomas pasirinktose Hagos susitarimo valstybėse, užtenka užpildyti vieną bendrą paraišką. Ji gali būti paduota tiesiogiai Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijai (angl. - *WIPO*) arba Lietuvos Respublikos valstybiniam patentų biurui (toliau – Patentų biuras)³⁹. Ženevos aktas 2008 m. sausio 18 d. buvo ratifikuotas Lietuvos Respublikos Seimo⁴⁰. Šiuo metu yra 58 šio susitarimo šalys⁴¹ (įskaitant Europos Sąjungą, kaip atskirą subjektą).

Pažymėtina, kad Hagos susitarimas nesukuria savarankiškos dizaino apsaugos sistemos, jis tik centralizuoja paraiškų padavimą, nustato procedūrinės taisyklės. Literatūroje Hagos sistema taip pat nėra įvardijama kaip atskira dizaino apsaugos sistema⁴². Apsauga įregistruotam dizainui bus suteikiama pagal kiekvienos valstybės nacionalinius įstatymus – tarptautinė registracija yra tolygi kiekvienos valstybės suteikiamai nacionalinei dizaino

³⁷ Dizaino įstatymo 34 str., Reglamento 12 str.

³⁸ WIPO. Geneva Act of the Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Design [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-14]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/hague/en/legal_texts/wo_haa_t.htm> [žiūrėta 2010-12-14].

³⁹ Ženevos akto 4 str. 1 d. a punktas, Dizaino įstatymo 33³ 1 dalis.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos akto ratifikavimo. Valstybės žinios, 2008, Nr. 15-514.

⁴¹ WIPO. Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-09]. Prieiga per internetą:

<<http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/hague.pdf>> [žiūrėta 2011-03-09].

⁴² Cit. op. 4, p. 168.

apsaugai, todėl priklausomai nuo valstybės dizaino apsaugos apimtis skirsis. Dizaino negaliojimo pagrindai taip pat yra nustatomi, remiantis nacionaliniais susitarimo šalių įstatymais. Asmuo, norėdamas įregistruoti dizainą tarptautinės paraiškos pagrindu, neprivalo savo kilmės valstybėje turėti galiojančią dizaino registraciją, todėl tarp tarptautinėje paraiškoje nurodomų valstybių, kuriose prašoma apsaugos, gali būti nurodyta ir Lietuvos Respublika⁴³.

Hagos susitarimo Ženevos aktu sukurta sistema supaprastino dizaino registravimo formalumus, sumažino dizaino apsaugos įgijimo kaštus (nereikia mokėti mokesčių skirtingose valstybėse), padarė registruotojo dizaino apsaugą labiau prieinamą. Dizainas yra registruojamas arba jo registracija gali būti pratęsiama vienos paraiškos pagrindu (iki Hagos sistemos sukūrimo dizainas keliose valstybėse buvo registruojamas tik pateikus kelias nacionalines paraiškas). Tarptautinės dizaino registracijos vienas iš ypatumų (privalumų) yra tas, kad tarptautinės paraiškos pagrindu atliktos nacionalinės dizaino registracijos nepriklauso viena nuo kitos. Tai reiškia, kad jeigu dizainas pripažįstamas negaliojančiu vienoje valstybėje, tai neturi jokios įtakos dizaino registracijos galiojimui kitose valstybėse.

2006 m. gruodžio 18 d. Europos Taryba priėmė reglamentą Nr. 1891/2006⁴⁴, kuris įgyvendino ES prisijungimą prie Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos akto. Pakeistas Reglamento 106 d straipsnis nustato, kad tarptautinė registracija, kai nurodoma Bendrija, turi tokią pačią galią, kaip paraiška dėl registruotojo Bendrijos dizaino, o tarptautinė dizaino registracija, kai nurodoma Bendrija, turi tokią pačią galią kaip registruotojo Bendrijos dizaino registracija. Tai reiškia, kad atsirado galimybė įregistruoti Bendrijos dizainą Hagos sistemoje. Bendrija tarptautinėje paraiškoje gali būti nurodoma kaip teritorija, į kurią norima išplėsti tarptautinės registracijos pagrindu dizaino apsaugą.

Ženevos akto 17 str. nustato tarptautinės registracijos galiojimo terminą: pradinis galiojimo terminas yra 5 metai su galimybe pratęsti registraciją iki 15 metų (jeigu dizaino apsauga valstybėje galioja ilgiau negu 15 metų, tai pratęsimo trukmė yra tokia pat, kaip numatyta tos valstybės teisės aktuose). Lietuvoje dizaino registracijos galiojimo terminas gali būti pratęstas iki 25 metų⁴⁵.

⁴³ Dizaino įstatymo 33³ str. 1 d.

⁴⁴ 2006 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1891/2006 iš dalies keičiantis reglamentus (EB) Nr. 6/2002 ir (EB) Nr. 40/94, siekiant įgyvendinti Europos bendrijos prisijungimą prie Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos akto. OL, 2006 L 386, p. 14.

⁴⁵ Dizaino įstatymo 34 str. 2 d.

2. Dizaino sui generis apsauga

2.1 Bendrijos dizaino apsaugos sistemos susikūrimas

2.1.1 Žalioji knyga dėl teisinės dizaino apsaugos

1991 m. birželio mėnesį Komisija paskelbė Žaliąją knygą dėl teisinės pramoninių dizainų apsaugos⁴⁶. Komisija konstatavo, kad pramoninis dizainas šiais laikais yra svarbus inovacijoms ir produktų tobulinimui, o produktai su dizaino elementais vaidina svarbų vaidmenį ekonomikoje, tačiau pramoninio dizaino apsauga nacionaliniu lygmeniu, kas liečia apsaugos sąlygas, apsaugos apimtį ir terminus, priklausomai nuo valstybės narės, skiriasi⁴⁷. Išimtį sudarė tik Beneliukso valstybės, kur tuo metu jau buvo įdiegta regioninė dizaino apsaugos sistema.

Komisijos manymu, didžiausias problemas kėlė nepakankama pramoninio dizaino apsauga valstybėse narėse, kur ji dažniausiai apsiribojo produkto ornamentikos apsauga ir nepakankamai saugojo pramoninio dizaino ryškiausias savybes. Antra, pats Bendrijos fragmentavimas į atskiras nacionalines rinkas yra nesuderinamas su vidaus rinkos kūrimu⁴⁸. Skirtingi intelektinės nuosavybės apsaugos įstatymai sudarė kliūtis laisvam prekių judėjimui. Vieningos rinkos sukūrimas Europos dizaino industrijoje taptų realus tik tuo atveju, jeigu teritorinis poveikis ir nacionaliniai intelektinės nuosavybės įstatymai būtų pakeisti Bendrijos įstatymais. Tuo metu asmuo, norėdamas apsaugoti dizainą nuo kopijavimo, turėjo užpildyti paraiškas skirtingose valstybėse, stebėti nacionalinės apsaugos galiojimą, mokėti registracijos ir atnaujinimo mokesčius skirtingu metu ir skirtinga valiuta ir rizikavo, kad apsauga nebus suteikta visoje Bendrijos teritorijoje, nes Bendrija buvo suskaidyta į skirtingas jurisdikcijas. Dėl šių priežasčių Komisija pripažino apsaugos sistemos su vieninga registracija ir vieningu galiojimu visoje Bendrijos teritorijoje poreikį.

Jau Žaliojoje knygoje buvo kalbama apie būtinybę atsižvelgti į santykį tarp Bendrijos dizaino apsaugos sistemos ir nacionalinių dizaino apsaugos sistemų bei į santykį su kitais dizaino teisinės apsaugos būdais. Komisija pripažino, kad dėl dizaino (kaip produkto vaizdo)

⁴⁶ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-14]. Prieiga per internetą: <http://aei.pitt.edu/1785/01/design_gp_1.pdf> [žiūrėta 2010-12-14].

⁴⁷ Ibidem, p. 2.

⁴⁸ Ibidem, p. 3.

apsaugos valstybėse narėse konkuruoja keli apsaugos instrumentai, iš kurių pagrindine alternatyva sui generis dizaino apsaugai pripažįstama apsauga pagal autorių teisę⁴⁹.

Žaliosios knygos priėmimas tapo ES valstybių narių nacionalinių įstatymų harmonizavimo ir savarankiškos Bendrijos dizaino apsaugos sistemos kūrimo pradžia. Taip pat Žalioji knyga yra labai svarbus šaltinis, aiškinant dizaino teisės normas.

2.1.2 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 71/98

1998 m. spalio 13 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl dizaino teisinės apsaugos⁵⁰, kuri harmonizavo valstybių narių įstatymus registruotų dizainų apsaugos srityje. Direktyva neharmonizavo valstybių narių nacionalinių įstatymų nuostatų dėl sankcijų, teisės gynimo priemonių ir jų įgyvendinimo – tai buvo palikta nacionalinei valstybių narių teisei. Valstybės narės tai pat išliko laisvos, įtvirtindamos procedūrinės nuostatos, reglamentuojančias teisių į dizainą registraciją, jos pratęsimą ir pripažinimą negaliojančia, bei nuostatas dėl tokio negaliojimo pasekmių.

Direktyva pripažino galimybę taikyti teisės aktus, numatančius kitokią apsaugą negu ta, kurią numato dizaino registracija ar skelbimas, kaip antai teisės aktus, reglamentuojančius teises į neregistruotą dizainą, prekių ženklus, patentus ir universalius modelius, nesąžiningą konkurenciją ar civilinę atsakomybę⁵¹. Antra, Direktyva nustatė privalomą apsaugos kaupimo principą, remiantis dizaino teise ir autorių teise. Autorių teises reglamentuojantys nacionaliniai įstatymai nebuvo suderinti, todėl valstybėms narėms palikta laisvė patiems pasirinkti apsaugos mastą ir sąlygas.

Direktyva taip pat neharmonizavo įstatymų dėl atsarginių dalių, naudojamų kompleksinių produktų remontui ar renovacijai. Literatūroje teigiama, kad taip atsitiko dėl motorinių transporto priemonių industrijos lobizmo⁵².

Direktyva harmonizavo dizaino apsaugos sąlygas, nustatė naujumo ir individualumo reikalavimus dizainui, pateikė dizaino, gaminio ir sudėtinio gaminio sąvokų apibrėžimus. Direktyvos pagalba buvo suderintas dizaino apsaugos galiojimo terminas ES valstybėse narėse – 25 metai (nors Žaliojoje knygoje pažymima, kad iki harmonizavimo dažniausiai

⁴⁹ Žaliosios knygos 11.1 punktas.

⁵⁰ OL, 1998 L 289, p. 120.

⁵¹ Direktyvos preambulės 7 punktas.

⁵² Cit. op. 25, p. 562.

taikomas dizaino apsaugos terminas ES valstybėse narėse buvo 15 metų⁵³). Direktyva turėjo būti įgyvendinta valstybių narių iki 2001 m. spalio 28 d. Tokį 25 metų dizaino apsaugos terminą kai kurie autoriai vadina nelogišku ir neranda paaiškinimų, kodėl patentų apsauga galioja tik 20 metų, o dizaino apsauga 25 metus, kai tuo tarpu dizaino sukūrimas reikalauja žymiai mažiau investicijų ir pastangų⁵⁴. Argumentus už pasirinktą 25 metų dizaino apsaugos terminą galima rasti Žaliojoje knygoje⁵⁵. Visų pirma, siūlydama tokį dizaino apsaugos terminą, Komisija pažymėjo, kad egzistuoja dizaino apsaugos termino ilginimo tendencija ES valstybėse narėse. Kitas Komisijos argumentas už 25 metų termino pasirinkimą buvo politinis – buvo atsižvelgta į tai, kad Prancūzijoje galiojo 50 metų dizaino apsaugos terminas, o Portugalijoje jis išvis nebuvo ribojamas. Taigi, apibendrinus, nors 25 metų dizaino apsaugos termino nustatymas gali atrodyti nelogiškas, jo pasirinkimas buvo kompromiso tarp valstybių narių rezultatas ir būtent tokio kompromiso pagalba pavyko suderinti valstybių narių nacionalinius įstatymus.

2.1.3 Tarybos reglamentas Nr. 6/2002

2001 m. gruodžio 12 d. buvo priimtas Tarybos reglamentas dėl Bendrijos dizainų (EB) Nr. 6/2002⁵⁶. Direktyvos ir Reglamento tikslai skyrėsi. Jeigu Direktyvos pagalba buvo siekiama suvienodinti jau esamus valstybių narių įstatymus dizaino apsaugos srityje, tai Reglamentu buvo sukurta nauja Bendrijos dizaino apsaugos sistema, pagal kurią įgyjamos teisės į Bendrijos dizainą, kuriam suteikiama visoje Bendrijos teritorijoje galiojanti vienoda apsauga.

Prekybą ir konkurenciją ES iškraipo paraiškų, biurų, procedūrų, įstatymų, nacionaliniu mastu apribotų išimtinių teisių gausa ir atitinkamai didelės pareiškėjų išlaidos ir mokesčiai⁵⁷. Todėl Reglamento 1 str. 3 d. įtvirtina Bendrijos dizaino vieningumo principą, pagal kurį Bendrijos dizainas pripažįstamas unitariniu – tai reiškia, kad jis vienodai galioja visoje Bendrijos teritorijoje. Vieningumo principas apima Bendrijos dizaino: 1) įregistravimą; 2) perdavimą; 3) pripažinimą negaliojančiu; 4) atsisakymą; 5) draudimą naudoti. Tai reiškia, kad jeigu vienoje valstybėje narėje Bendrijos dizainas buvo pripažintas negaliojančiu,

⁵³ Žaliosios knygos 2.3.10 punktas.

⁵⁴ Cit. op. 5, p. 71.

⁵⁵ Žaliosios knygos 6.3.2.4 punktas.

⁵⁶ OL, 2006 L 386, p. 14.

⁵⁷ Reglamento preambulės 3 punktas.

teisiniai padariniai atsiranda visoje ES, panaikinama jo teisinė registracija. Apie Bendrijos dizaino apsaugos sistemos santykį su nacionaline dizaino apsaugos sistema bus kalbama atitinkamame magistro darbo skyriuje.

Reglamentu nustatytos dvi dizaino apsaugos formos – ilgalaikė registruotojo dizaino apsauga ir trumpalaikė neregistruotojo dizaino apsauga. Neregistruotojo dizaino apsaugos įvedimą lėmė ta aplinkybė, kad tam tikros pramonės šakos (pavyzdžiui, mados, žaislų, baldų ar juvelyrikos) sukuria labai trumpai rinkoje esančius gaminių dizainus, todėl šiuo atveju registracijos formalumais neapsunkinta apsauga yra privalumas, o apsaugos laikotarpio trukmė yra ne tokia svarbi. Trejų metų, kol galioja neregistruotojo dizaino apsauga, asmeniui turėtų pakakti susigrąžinti įdėtas investicijas.

Nors Direktyvos ir Reglamento tikslai skiriasi, egzistuoja glaudus ryšys tarp šių antrinių teisės aktų. Kadangi abu teisės aktai turi įtakos teisės harmonizavimui Europos Sąjungoje, manoma, kad Direktyvos ir Reglamento nuostatos turi būti aiškinamos vienodai; atitinkamai, nacionaliniai teismai, taikydami Direktyvą, turėtų atsižvelgti į OHIM Apeliacinės tarybos sprendimus dėl Reglamento⁵⁸.

Literatūroje, kaip pagrindinis Bendrijos dizaino apsaugos sistemos privalumas, išskiriamas greitas registravimo procesas ir santykinai nedidelis registravimo mokestis; tai suteikia mažoms įmonėms ir individualiems dizaineriams galimybę greitai ir pigiai įgyti dizaino apsaugą (procesas išvis nereikalauja finansinių išlaidų ar laiko, jeigu pasirenkama neregistruotojo dizaino apsauga), o tai savo ruožtu leidžia jiems efektyviau konkuruoti su stambiomis įmonėmis, skatinamas naujų idėjų kūrimas⁵⁹. Tačiau Bendrijos dizaino apsaugos sistema sulaukia kritikos ir pastabų. Visų pirma, registruojant Bendrijos dizainą, yra atliekama tik paduotos paraiškos ekspertizė ir formalioji dizaino ekspertizė (ta pati taisyklė galioja ir registruojant nacionalinį dizainą), t.y. patikrinama, ar paraiška atitinka teisės aktų nustatytus reikalavimus ir ar pateiktas pavyzdys apskritai gali būti registruojamas kaip dizainas, tuo tarpu naujumo ir individualumo kriterijai nėra tikrinami. Manoma, kad esant tokiai sistemai, dauguma registruojamų dizainų yra labai paprasti ir banalus, neretai žemo lygio kūrybos pavyzdžiai, o tokių dizainų sukūrimas nereikalauja nei didelių investicijų, nei kūrybinių pastangų⁶⁰. Egzistuoja didelė rizika sukurti per daug monopolijų, sudaryti kliūčių

⁵⁸ Cit.op. 30, p. liii.

⁵⁹ Cit.op. 1, p. 458.

⁶⁰ FRANZOSI, Mario. Design Protection Italian Style. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2006, No. 9, p. 601 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/1/9/599.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].

pardavėjams, kurie nori gaminti ir pardavinėti normalius kavos puodukus ir kėdes, kurios nepretenduoja būti dizaino elementais⁶¹. Tačiau šis sistemos trūkumas yra glaudžiai susijęs su jos privalumu – atsisakius materialios dizaino ekspertizės, dizaino registracija neužtunka ilgai, santykinai nebrangiai kainuoja ir yra prieinama. Tarp neigiamų Bendrijos dizaino apsaugos sistemos bruožų taip pat nurodomas įstatymų neapibrėžtumas, dviprasmiškumas, potencialiai sudėtingas ir keliantis abejonių bylinėjimasis, o tokie dalykai atitinkamai suteikia daug darbo teisininkams ir brangiau kainuoja industrijai⁶².

Apibendrinus, dizaino apsaugos vystymas tarptautiniu ir ES mastu padidino dizaino apsaugos svarbą ir vertę intelektinių teisių apsaugos srityje. Tam tikra prasme susidarė net gi priešinga situacija – dizaino savininkams gali būti nelengva apsispręsti, kurios dizaino apsaugos sistemos teikiamais privalumais geriau pasinaudoti.

2.2 Bendrijos dizaino apsaugos sąlygos

Bendrijos registruotojo ir neregistruotojo dizaino apsauga suteikiama tik tuo atveju, kai dizainas atitinka nustatytas apsaugos sąlygas. Jas galima suskirstyti į pozityvias ir negatyvias.

Pozityvios dizaino apsaugos sąlygos: 1) dizainas turi atitikti dizaino apibrėžimą, nustatytą Reglamento 3 str. 1 d. a punkte⁶³; 2) dizainas turi būti naujas; 3) dizainas turi pasižymėti individualiomis savybėmis. Antrą ir trečią pozityvią sąlygą nustato Reglamento 4 str. 2 d.⁶⁴ Dizaino apsaugos sąlygos – naujumas ir individualumas, yra bendros tiek registruotam, tiek neregistruotam Bendrijos dizainui. Tie patys naujumo ir individualumo reikalavimai yra keliami dizainui pagal nacionalinę dizaino apsaugos sistemą⁶⁵.

Pažymėtina, kad sudėtinio gaminio sudedamųjų dalių dizainas, jeigu ta sudedamoji dalis, ją įmontavus į sudėtinį gaminį, išlieka nematoma, įprastai naudojant daiktą, nėra laikomas nauju ar turinčiu individualių savybių (Reglamento 4 str. 2 d.).

Negatyvios dizaino apsaugos sąlygos apibūdina tas dizaino savybes, kuriomis jis neturi pasižymėti: 1) apsauga Bendrijos dizainui nesuteikiama, jeigu gaminio išvaizdos savybes lemia tik jo techninė funkcija⁶⁶; 2) Bendrijos dizainas negalioja, jeigu dizainas prieštarauja

⁶¹ Ibidem.

⁶² Cit. op. 5, p. 72.

⁶³ Atitinkamai Direktyvos 1 str. 1 d. a punktas.

⁶⁴ Atitinkamai Direktyvos 3 str. 2 d.

⁶⁵ Dizaino įstatymo 4 str. 2 d.

⁶⁶ Reglamento 8 str. 1 d., Direktyvos 7 str. 1 d.

viešajai tvarkai arba visuotinai pripažintiems moralės principams⁶⁷; 3) teisė į dizainą negalioja, jei gaminys turi būti būtinai atkurtas tikslios formos ir tikslių matmenų, kad tas gaminys, kuriam dizainas taikytas ar panaudotas, galėtų būti mechaniškai su kitu gaminiu sujungtas arba į jį, aplink jį ar prie jo padėtas, kad kiekvienas gaminys galėtų atlikti savo funkciją⁶⁸.

Tolimesnės magistro darbo dalys bus skiriamos dizaino apibrėžimo, naujumo ir individualumo sąlygų analizei. Šiuo klausimu susiformavo gausi ES, Bendrijos dizaino teismų ir OHIM praktika.

2.2.1 Dizaino apibrėžimas

Dizainas – tai viso gaminio ar jo dalies vaizdas, sudarytas iš gaminio ir (arba) jo ornamentikos specifinių savybių – linijų, kontūrų, spalvų, formos, tekstūros ir (arba) medžiagos⁶⁹. Dizaino teisės harmonizavimo procese šis apibrėžimas pažodžiui buvo perkeltas į Dizaino įstatymą⁷⁰. Dizainas – tai visuma savybių, pritaikytų gaminiui arba produktui, tačiau dizainas nėra pats gaminys ar produktas. Teisinis dizaino apibrėžimas yra nukreiptas į gaminio vaizdą. Taigi dizainas – tai yra viso gaminio ar jo dalies vaizdas. Literatūroje pripažįstama, kad dizaino definicija, įtvirtinta ES antriniuose teisės aktuose, yra labai plati, apibrėžimas apima „grafinio dizaino“, „produktų dizaino“ ir „pramoninio dizaino“ sritis⁷¹, kas suteikia žymiai platesnę apsaugą negu anksčiau suteikdavo dauguma nacionalinių valstybių narių įstatymų⁷². Iš tikrųjų, kaip Bendrijos dizainas gali būti saugomi ir meno darbai, ir grafinis dizainas, ir kompiuterio ekrano elementai. Nėra reikalaujama, kad dizainas būtų funkcionalus arba estetiškas. Tai yra aiškiai pasakyta Reglamento preambulės 10 punkte ir Direktyvos preambulės 14 punkte – dizainas neprivalo turėti estetinę vertę. Šis dizaino apibrėžimas apima dvimačius dizainus ir trimačius dizainus (modelius).

Kadangi dizainas yra vaizdas, juo negali būti laikomi kvapai, garsai arba žodžiai⁷³ (nors tam tikras grafinis kvapo arba garso pavaizdavimas iš principo yra įmanomas,

⁶⁷ Reglamento 9 str., Direktyvos 8 str.

⁶⁸ Reglamento 8 str. 2 d., Direktyvos 7 str. 2 d..

⁶⁹ Reglamento 3 str. 1 d. a punktas, Direktyvos 1 str. 1 d. a punktas.

⁷⁰ Dizaino įstatymo 2 str. 1 d.

⁷¹ Cit. op. 30, p. lv.

⁷² Cit. op. 25, p. 564.

⁷³ Žr. SEVILLE, Catherine. *EU Intellectual Property Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009. p. 226. MUSKER, David. *Community Design Law: Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. lv.

pavyzdžiui, garso surašymas natomis arba kvapo apibūdinimas chemine formule, tačiau tai negali būti laikoma gaminio vaizdu). Dizaino apsauga nėra suteikiama ir dizaino idėjoms, mintims. Be to dizaino apibrėžimas neapima kompiuterinių programų, nes tokių objektų apsaugos reglamentavimas jau anksčiau buvo suvienodintas Europos Sąjungos lygmeniu (kompiuterinės programos yra saugomos pagal autorių teisę).

Žodis „vaizdas“ suponuoja dizaino suvokimą akimis, tačiau literatūroje yra diskutuojama, kaip dizainas (išorinis vaizdas) turi būti suvokiamas – ar tik regėjimo pojūčiais, ar gali būti suvokiamas taip pat ir lytėjimo pojūčiais. D. Musker nuomone, žodis vaizdas turi būti aiškinamas plačiai, tai yra jis turi apimti suvokimą ir regėjimo, ir lytėjimo pojūčiais⁷⁴. Savo nuomone jis grindžia Žaliosios knygos nuostatomis, kur ne kartą buvo kalbama apie dizaino suvokimą žmogaus pojūčiais. Tokios pat nuomonės laikosi C. Seville, kuri mano, kad žodžiai „tekstūra“ ir „medžiaga“ dizaino apibrėžime reiškia, kad vaizdas turi būti suvokiamas lytėjimo ir regėjimo pojūčiais kartu⁷⁵. Tokiai pozicija pritaria ir U. Suthersanen⁷⁶. Kiti autoriai laikosi nuomonės, kad dizainui turi būti priskiriamos tik matomos savybės (lytėjimo pojūčiai prilyginami kvapui, garsui ar skoniui), o savo poziciją grindžia įprastine žodžio „vaizdas“ reikšme, taip pat Direktyvos preambulės 11 punktu (saugomos dizaino savybės, kurios akivaizdžiai nurodytos paraiškoje – angl. „*shown visibly*“), Direktyvos preambulės 13 punktu ir Reglamento preambulės 14 punktu (individualios savybės vertinamos informuotam stebėtojų apžiūrint dizainą)⁷⁷. Reikėtų pritarti pirmajai pozicijai, kuri, autorės nuomone, labiau atitinka įstatymo leidėjo ketinimus suteikti žodžiui „vaizdas“ pakankamai plačią reikšmę⁷⁸.

Kalbant apie specifines dizaino savybes, iškyla klausimas, ar dizaino apibrėžime yra nustatytas baigtinis šių savybių sąrašas. Išvados, kad tai yra baigtinis sąrašas, galima priėti, išanalizavus lietuvišką Reglamento ir Direktyvos redakciją, kurioje yra praleisti žodžiai „ypač iš“ (angl. – *in particular*) prieš išvardinant specifines savybes. Tačiau literatūroje yra pabrėžiama, kad dizaino apibrėžime nėra nustatytas baigtinis specifinių savybių sąrašas,

⁷⁴ Cit. op. 30, p. 14.

⁷⁵ SEVILLE, Catherine. *EU Intellectual Property Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009, p. 189.

⁷⁶ Cit. op. 4, p. 169.

⁷⁷ MACQUEEN, H; WAELDE, C. ir LAURIE G. T. *Contemporary intellectual property– law and policy*. 2nd ed. Oxford University Press, 2007, p. 267.

⁷⁸ Žaliosios knygos 5.4.7.2 punktas.

dizainas gali pasižymėti kitomis, apibrėžime neišvardintomis savybėmis⁷⁹. Todėl belieka tik konstatuoti, kad Reglamento ir Direktyvos nuostatų vertimai šioje vietoje nebuvo atlikti korektiškai.

Dizaino apibrėžimas yra glaudžiai susijęs su gaminio apibrėžimu. Gaminys – tai pramoniniu būdu arba rankomis pagamintas daiktas, įskaitant *inter alia* sudėtiniam gaminiui sukonstruoti skirtas surenkamąsias dalis, pakuotę, apipavidalinimą, grafinius simbolius ir spaustuvės šriftus, išskyrus kompiuterių programas⁸⁰. Gaminio apibrėžimas taip pat yra labai platus, tačiau vadovaujantis Žaliojoje knygoje pateiktu išaiškinimu, šis apibrėžimas neapima aplinkos arba interjero dizaino⁸¹. Komisijos nuomone, intelektinės nuosavybės teisė turi suteikti apsaugą šiems objektams, tačiau tinkamesnė apsauga šiuo atveju būtų autorių teisės apsauga. 5.4.14.2 Žaliosios knygos punkte Komisija pripažino, kad egzistuoja „pilka zona“, kai gali būti sunku nustatyti, ar objektas yra produktas ar kažkas kitas (pavyzdžiui, virtuvės dizainas, sukurtas iš tam tikru elementų, suderintų tarpusavyje ir sudarančių komplektą, gali būti saugomas kaip Bendrijos dizainas – Komisija pripažino tokį atvejį interjero ir sudėtinio gaminio deriniu). D. Musker nuomone, nors tokie dizainai gali būti registruojami, jų registracija bus labai brangi, todėl neracionali⁸². Doktrinoje vyrauja nuomonė, kad miestų, pastatų ir kitų didelių objektų dizainas neatitinka gaminio definicijos, nes jie negali būti laikomi pramoniniu būdu arba rankomis pagamintais daiktais⁸³.

Tokių dizaino definicijos elementų kaip „forma“, „pakuotė“, „grafinis simbolis“ buvimas reiškia dizaino apsaugos persidengimą su prekių ženklų teise. Santykis tarp šių intelektinės nuosavybės apsaugos sistemų bus nagrinėjamas atitinkamame magistro darbo skyriuje.

⁷⁹ Žr. COLSTON C.; MIDDLETON K. *Modern Intellectual Property Law*. 2nd edition. London: Cavendish Publishing, 2005, p. 429. MUSKER, David. *Community Design Law: Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 14.

⁸⁰ Direktyvos 1 str. 1 d. b punktas, Reglamento 3 str. 1 d. b punktas; identiškas apibrėžimas nustatytas Dizaino įstatymo 2 str. 2 d.

⁸¹ Žaliosios knygos 5.4.14.1 punktas

⁸² Cit. op. 30, p. 16.

⁸³ Žr. TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 566. MUSKER, David. *Community Design Law: Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 14.

2.2.2 Naujumas

Dizainas laikomas nauju, jeigu joks kitas tapatus dizainas netapo prieinamas visuomenei:

1) iki tos datos, kai dizainas, kurį siekiama apsaugoti, tapo pirmą kartą prieinamas visuomenei, jeigu tai yra neregistruotasis Bendrijos dizainas;

2) iki paraiškos įregistruoti dizainą, kurį siekiama apsaugoti, padavimo datos, o prašant prioriteto – iki prioriteto datos, jei tai yra registruotasis Bendrijos dizainas⁸⁴.

Reglamentas beveik nenustato jokių kriterijų, pagal kuriuos turi būti vertinamas naujumas. Tam, kad dizainas atitiktų naujumo reikalavimą, jis turi skirtis nuo visų ankstesnių dizainų. Pripažįstama, kad sudėtinės dalys, kurių nematyti gaminį įprastai naudojant, neatitinka naujumo ir individualių savybių reikalavimų⁸⁵. Reglamentas nustato, kad dizainai laikomi tapačiais, jeigu jų savybės skiriasi tik neesminėmis detalėmis⁸⁶. Tuo naujumo reikalavimas dizainų teisėje skiriasi nuo naujumo reikalavimo patentų teisėje – dizainai gali būti pripažinti tapačiais net ir tuo atveju, kai skirtumai tarp jų bus neesminėse detalėse. Kas yra „neesminės detalės“, Reglamentas nedetalizuoja, todėl atsakymo reikia ieškoti doktrinoje ir OHIM praktikoje. Doktrinoje yra manoma, kad skirtumai „neesminėse detalėse“ yra siauresnis reikalavimas negu skirtingas „bendras išpūdis“; dizainai, kurie bendrai paėmus yra vienodi, turi skirtis tam tikromis detalėmis⁸⁷. OHIM Apeliacinės tarybos sprendimuose galime rasti konkrečių „neesminių detalių“ pavyzdžių. Apeliacinės tarybos sprendime *ISOGONA, S.L. v. CENTREX, S.A.U.*⁸⁸ buvo pripažinta, kad prekių ženklas, nurodytas ant gaminio, yra neesminė detalė. Tuo tarpu skirtingos spalvos panaudojimas buvo pripažintas esmine detale (nors OHIM pažymėjo, kad bendras informuoto vartotojo išpūdis šiuo atveju vis tiek gali būti vienodas)⁸⁹.

Dizainas laikomas tapęs prieinamu visuomenei, jeigu jis buvo paskelbtas po registracijos ar kitaip, arba eksponuotas, naudotas versle ar kitaip atskleistas, išskyrus, jeigu jis negalėjo pagrįstai tapti įprastu būdu žinomas Bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities

⁸⁴ Reglamento 5 str. 1 d.

⁸⁵ Reglamento ir Direktyvos preambulės 12 punktas.

⁸⁶ Reglamento 5 str. 2 d.

⁸⁷ Cit.op. 30, p. 26.

⁸⁸ OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2006 m. lapkričio 8 d. sprendimas *ISOGONA, S.L. v. CENTREX, S.A.U.*, Nr. R 216/2005-3.

⁸⁹ OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos sprendimas 2009 m. vasario 26 d. sprendimas *Detumando SL v. Aroco-Comercio e Distribuição de Materias Sergurança LDA*, Nr. R 1942/2007-3.

specialistams⁹⁰. Dėl šios sąlygos literatūroje dizaino naujumo testas vadinamas santykiniu, o ne absoliučiu ar objektyviu (angl. – *relative novelty*)⁹¹. Nors naujumo testas dizaino teisėje vadinamas santykiniu, Reglamentas nenustato lokalaus naujumo. Literatūroje yra pripažįstama, kad dizainas, paskelbtas už ES ribų, gali būti žinomas Bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities specialistams⁹² (vyksta diskusija dėl neregistruotojo dizaino paskelbimo už ES ribų, tačiau šis klausimas bus analizuojamas atitinkamame magistro darbo skyriuje). Reikėtų sutikti su tokia pozicija. Visų pirma, toks dizaino paskelbimo aiškinimas atitinka įstatymo leidėjo valią – Žaliosios knygos 5.5.5.2 punkte yra pasakyta, kad atitinkama sritis apims atitinkamo sektoriaus specialistus, dizainerius, prekybininkus, gamintojus, tačiau atitinkamos srities specialistai veikia Bendrijoje ir tai nėra uždara sistema, jų žinios nėra ribojamos tam tikra teritorija. Antra, toks Reglamento aiškinimas atitinka OHIM praktiką. OHIM praktikoje galima rasti pavyzdžių, kai dizaino paskelbimas už ES ribų buvo pripažintas žinomu Bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities specialistams. Pavyzdžiui, dizaino paskelbimas JAV buvo pripažintas žinomu Bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities specialistams, nes JAV įregistruotų dizainų duomenų bazė buvo prieinama internetu⁹³. Kitame OHIM sprendime dantų šepetuko dizainas, paskelbtas Japonijoje, buvo pripažintas ankstesniu dizainu⁹⁴. Reglamentas numato išimtį, kad dizainas nelaikomas tapęs prieinamu visuomenei, jeigu jis buvo atskleistas konfidencialumo sąlygomis arba paties dizainerio per atidėjimo laikotarpį (angl. – *grace period*). Atidėjimo laikotarpis yra naudingas dizaineriui, nes leidžia jam atlikti rinkos tyrimus arba surasti investuotojų prieš įregistruojant dizainą⁹⁵, tačiau atidėjimo laikotarpis yra nenaudingas tretiesiems asmenims, nes jie negali būti tikri dėl legalaus paskelbto dizaino panaudojimo viso atidėjimo laikotarpio metu⁹⁶.

Literatūroje yra diskutuojama, ar naujumo ir individualumo testai yra skirtingi testai, ar vis dėlto individualumas apima naujumą. Vieni autoriai teigia, kad naujumo testas yra perteklinis, nes individualumo reikalavimas visada yra griežtesnis; kiti teigia, kad naujumo ir

⁹⁰ Reglamentas 7 str. 1 d. 1 sak.

⁹¹ Žr. DUTFIELD G.; SUTHERSANEN U. *Global Intellectual Property Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008, p. 170. COLSTON C.; MIDDLETON K. *Modern Intellectual Property Law*. 2nd edition. London: Cavendish Publishing, 2005, p. 341.

⁹² Žr. MUSKER, David. *Community Design Law: Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 36. COLSTON C.; MIDDLETON K. *Modern Intellectual Property Law*. 2nd edition. London: Cavendish Publishing, 2005, p. 431. TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 571.

⁹³ OHIM 2006 m. rugpjūčio 17 d. Negaliojimo skyriaus sprendimas *Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha v. Kwang Yang Motor Co Ltd*, Nr. ICD 990.

⁹⁴ OHIM 2005 m. birželio 20 d. Negaliojimo skyriaus sprendimas *Sunstar Suisse SA v Dentaid SL*, Nr. ICD 420.

⁹⁵ Cit. op. 59, p. 432

⁹⁶ Cit. op. 25, p. 571.

individualumo testai yra skirtingi, nes, visų pirma, skiriasi asmuo, kuris juos vertina (naujumų atveju – ekspertas, individualumo atveju – informuotas vartotojas), antra, individualumas vertinamas ne tik regėjimo, bet ir lytėjimo pojūčiais⁹⁷. Analizuojant šį klausimą teleologiniu metodu, reikia pažymėti, kad Žaliojoje knygoje buvo akcentuojamas dviejų etapų testas (angl. – *two-stage test*)⁹⁸: visų pirma, atliekamas naujumų testas, jeigu dizainas yra naujas, pereinama prie kito etapo – atliekamas vertinimas, ar dizainas turi individualių savybių. Taigi, įstatymų leidėjo valia buvo atskirti naujumų ir individualumo testus. Santykio klausimas tarp naujumų ir individualumo buvo nagrinėjamas ir OHIM praktikoje. Sprendime *Daka Research v. Ampel 24*⁹⁹ Apeliacinė taryba konstatavo, kad nors naujumas ir individualumas ES antriniuose teisės aktuose yra įvardijami, kaip skirtingi reikalavimai dizainui, jie iki tam tikro lygio persidengia. Akivaizdu, kad jeigu dizainai yra identiški, išskyrus neesmines detales, jie padarys vienodą bendrą įspūdį informuotam vartotojui. Tuo pačiu, jeigu dizainai padaro skirtingą bendrą įspūdį informuotam vartotojui, jie negali būti identiški. Tačiau nepaisant tam tikro persidengimo, Apeliacinė taryba pasakė, kad naujumų ir individualumo reikalavimai turi esminių skirtumų. Naujumų testas yra objektyvus, todėl yra nesunku nustatyti, ar abu dizainai yra identiški (sunkumų interpretuojant teisinį reguliavimą gali kilti tik dėl „neesminių detalių“ sąvokos). Individualumo testas yra kur kas subjektyvesnis – reikia nustatyti kokį bendrą įspūdį padaro dizainas informuotam vartotojui, atsižvelgiant į dizaino kūrimo laisvę (jeigu laisvės kuriant dizainą yra nedaug, net nedideli skirtumai gali lemti dizaino atitikimą individualumo kriterijui). Apeliacinė taryba patikslino savo poziciją *Imperial International v. Handl Cookware* sprendime¹⁰⁰, kur konstatavo, kad naujumas yra vienas dizaino negaliojimo pagrindas, o individualumas kitas. Todėl vadovaujantis anksčiau išdėstytais argumentais ir Apeliacinės tarybos praktika, darytina išvada, kad individualumas neapima naujumų ir šių reikalavimų vertinimas turi būti atliekamas atskirai.

⁹⁷ Cit. op. 30, p. 27, 28.

⁹⁸ Žaliosios knygos 5.5.4 punktas.

⁹⁹ OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. sprendimas *Daka Research Inc. v. Ampel 24 Vertriebs-GmbH & Co. KG*, Nr. R 196/2006-3.

¹⁰⁰ OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2007 m. rugpjūčio 2 d. sprendimas *Imperial International Limited v Handl Cookware Limited*, Nr. R 1456/2006-3.

2.2.3 Individualumas

Kita dizaino apsaugos sąlyga yra individualumas. Tai visiškai naujas kriterijus, kuris neturi analogų valstybių narių nacionaliniuose įstatymuose. Matomai dėl to individualumas kartu yra ir labiausiai diskutuotina sąlyga. Šio kriterijaus turinys yra atskleidžiamas Bendrijos dizaino teismų praktikoje, taip pat OHIM Negaliojimo skyrių ir Apeliacinės tarybos sprendimuose.

Pagal Reglamento 6 str. dizainas laikomas turinčiu individualių savybių, jeigu jo bendras išpūdis informuotam vartotojui skiriasi nuo bendro išpūdžio, kurį tokiam vartotojui padaro bet koks kitas dizainas, kuris tapo prieinamas visuomenei:

1) iki tos datos, kai dizainas, kurį siekiama apsaugoti, tapo pirmą kartą prieinamas visuomenei, jei tai yra neregistruotasis Bendrijos dizainas;

2) iki paraiškos įregistruoti dizainą, kurį siekiama apsaugoti, padavimo datos, o prašant prioriteto – iki prioriteto datos, jeigu tai yra registruotasis Bendrijos dizainas.

Individualių savybių vertinimo momentas yra tas pats, kaip ir naujumo atveju. Tačiau skirtingai negu naujumo testas, individualumo testas yra daug platesnis ir sudėtingesnis taikant, turi daugiau subjektyvumo. Sprendžiant, ar dizainas atitinka individualumo savybę, reikia atsižvelgti į dizainerio kūrimo laisvę¹⁰¹. Individualumą, skirtingai negu naujumą, vertina hipotetinis informuotas vartotojas. Reglamente akcentuojamas ne teisėjo, bet informuoto vartotojo bendras išpūdis, todėl hipotetiškai teismai visada turėtų priimti vienodus sprendimus¹⁰². Tačiau pažymėtina, kad praktikoje teismai ir OHIM nevienodai aiškina šią sąvoką. Individualių savybių nustatymas yra komplikotas visų pirma dėl to, kad Reglamentas neapibrėžia informuoto vartotojo sąvokos. Antra, nėra vieno universalus informuoto vartotojo, jis priklausomai nuo bylos faktinių aplinkybių ir konkretaus dizaino (konkrečios rinkos) skirsis, kiekvieną kartą ji reikės apibrėžti iš naujo.

Nuo individualumo labai priklauso ir pati dizaino apsauga. Jeigu konkretus dizainas yra labai unikalus ir originalus, yra mažesnė tikimybė, kad jis bus nugincytas. Todėl radikaliai skirtingi, unikalūs dizainai turės didesnę monopoliją negu dizainai, kurie tik nedaug skiriasi nuo jau esamų dizainų¹⁰³.

Individualumo savybės nustatymas (taip pat kaip naujumo) reikalauja palyginimo su ankstesniais dizainais. Literatūroje pateikiami keturi dizainų palyginimo etapai:

¹⁰¹ Reglamento 6 str. 2 d.

¹⁰² Cit. op. 25, p. 568.

¹⁰³ Ibidem, p. 569.

- 1) identifikuoti sektorių, atsižvelgiant į produkto prigimtį ir jo pramoninį sektorių;
- 2) įvertinti informuoto vartotojo žinias ir išvalgumą;
- 3) nustatyti ankstesnį dizainą;
- 4) palyginti dizaino ir ankstesnių dizainų informuotam vartotojui daromą bendrąjį įspūdį¹⁰⁴.

Kadangi Reglamentas nepateikia informuoto vartotojo apibrėžimo, atsakymo į šį klausimą reikia ieškoti Bendrijos dizaino teismų ir OHIM praktikoje, taip pat teisės doktrinoje.

Visų pirma, literatūroje pateikiamas teismų praktika paremtas apibendrinimas, kas negali būti laikomas informuotu vartotoju – taigi, informuotas vartotojas nėra: 1) vien galutinis vartotojas; 2) dizaineris; 3) gamintojas; 4) gaminio dizaino ekspertas; 5) „žmogus iš gatvės“; 6) asmuo, turintis patirties meno srityje; 7) vidutinis vartotojas (taip, kaip tai yra suprantama prekių ženklų teisėje); 8) tipinis vartotojas¹⁰⁵. OHIM 2005 m. liepos 21 d. naujienlaiškyje konstatavo, kad informuotas vartotojas nebūtinai yra vidutinis vartotojas, bet kažkas turintis specifinių žinių apie atitinkamą rinką, galbūt smulkus prekiautojas arba kitas asmuo prekiaujantis atitinkamais produktais¹⁰⁶. Manytina, kad tokia OHIM pozicija nėra teisinga, nes hipotetinis asmuo, kuris vertina dizaino individualumą yra vartotojas, todėl asmuo, kuris prekiauja tam tikrais gaminiais (nors ir būdamas smulkiu prekiautoju) negali būti laikomas vartotoju.

Vadovaujantis OHIM praktika, informuotu vartotoju konkrečiu atveju gali būti ne vienas asmuo, o keli. *PepsiCo v. Grupo Promer* byloje¹⁰⁷ kilo ginčas dėl metalinių žaidimo plokščių. OHIM Apeliacinė taryba konstatavo, kad šiuo atveju informuotas vartotojas gali būti vaikas nuo 5 iki 10 metų, nes tai yra reklaminis gaminy, skirtas mažiems vaikams, taip pat informuotas vartotojas gali būti marketingo vadybininkas. Apeliacinė taryba pasakė, kad yra visiškai nesvarbu, kurį iš jų mes laikysime informuotu vartotoju, nes jie abu yra susipažinę su metalinių žaidimo plokščių reiškiniumi. Vaikas informuotu vartotoju buvo

¹⁰⁴ Cit. op. 59, p. 433.

¹⁰⁵ STONE, David. Some Clarity, Some Confusion: 12 P&G v Reckitt Benckiser Decisions Help Explain Registered Community designs. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2008, No. 6, p. 379 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/3/6/376.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].

¹⁰⁶ Cit. op. 25, p. 569.

¹⁰⁷ OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2006 m. spalio 27 d. sprendimas *PepsiCo, Inc. v. Grupo Promer Mon-Graphic SA*, Nr. R 1001/2005-3.

pripažintas ir *FERRARI v. Dansk Supermarked byloje*¹⁰⁸, kur kilo ginčas dėl dviejų dizainų – žaislinio automobiliuko ir Ferrari lenktyninio automobilio. Šioje byloje informuotas vartotojas buvo nustatytas, atsižvelgiant į gaminio pobūdį. Kadangi šioje byloje produktas buvo žaislinis automobilis, informuotu vartotoju OHIM pripažino vaiką (tipiškai – berniuką). Buvo siūloma informuotu vartotoju pripažinti suaugusį automobilių kolekcionierių, tačiau OHIM Apeliacinė taryba pasakė, kad žaislinio automobilio atveju suaugęs kolekcionierius nebus laikomas „vartotoju“. Taigi, nustatant informuotą vartotoją, kiekvienu atveju reikia atsižvelgti į patį produktą.

Kadangi individualias savybes vertina informuotas vartotojas, svarbu nustatyti, koks turi būti jo žinių lygis. Žaliojoje knygoje pažymima, kad paprastas pirkėjas nepastebi nedidelių dizainų skirtumų, kuriuos iš karto pastebėtų patyręs ekspertas; pirkėjai yra eiliniai žmonės, kuriems trūksta patyrusio dizainerio žinių¹⁰⁹. Doktrinoje teigiama, kad informuotas vartotojas – tai asmuo, kuris yra labiau informuotas negu vidutinis vartotojas (todėl yra atidesnis ir labiau reaguoja į skirtumus), tačiau yra mažiau informuotas negu ekspertas ar dizaineris; toks asmuo yra objektyvesnis už dizaino kūrėją¹¹⁰. OHIM Apeliacinė taryba *Honda Giken* byloje¹¹¹ pasakė, kad informuotas vartotojas yra asmuo, kuris nori pirkti žoliapjovę savo sodui ir tapo informuotas, nes peržiūrėjo katalogus, lankėsi specialiose parduotuvėse, ieškojo informacijos internete. *Wuxi Kipor Power* byloje¹¹² buvo lyginami dviejų generatorių dizainai. Apeliacinė taryba pasakė, kad informuotas vartotojas neturi būti labai susidomėjęs techniniu dizainu ar turėti techninių žinių, jis nekreips dėmesio į kiekvieną dizaino detalę, tačiau jis vertins bendrą vaizdą, kuris be kita ko apima dizaino patrauklumą ir daikto praktiškumą. Šiame OHIM Apeliacinės tarybos sprendime taip pat buvo pasisakyta dėl dizainerio laisvės. Nors generatorių dizainą diktuoja daikto techninės savybės, dizainerio laisvė išliko plati, nes generatoriai galėjo atrodyti visiškai skirtingai, bet vis dar funkcionuoti tinkamai. Tačiau, jeigu yra mažai laisvės kuriant dizainą, net nedideli skirtumai tarp dizainų gali būti pripažinti svarbiais ir dizainas pasižymės individualiomis savybėmis. Lietuvos teismų informuoto vartotojo sąvoka buvo nagrinėjama *UAB „Narbutas ir Ko“ v. UAB*

¹⁰⁸ OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2008 m. sausio 25 d. sprendimas *FERRARI S.P.A. v. Dansk Supermarked*, Nr. R 84/2007-3.

¹⁰⁹ Žaliosios knygos 5.5.6.2 punktas.

¹¹⁰ Cit. op. 75, p. 195.

¹¹¹ OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2007 m. spalio 8 d. sprendimas *Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha v. KWANG YANG MOTOR CO., LTD.*, Nr. R 1380/2006-3.

¹¹² OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2008 m. balandžio 17 d. sprendimas. *Wuxi Kipor Power Co., Ltd. v. Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha*, Nr. R 860/2007-3.

„Gurda“ byloje¹¹³. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) teisėjų kolegija sutiko su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų pateikta informuoto vartotojo sąvoka. Juo neturėtų būti pripažįstami asmenys, turintys specialių žinių dizaino srityje - dizaineriai, architektai, baldų pramonės atstovai ir panašiai, o pripažintini asmenys, geriau informuoti už paprastą (eilinį) vartotoją, žinantys ir suprantantys nagrinėjamą problemą. Lietuvos apeliacinis teismas byloje „Dinasas“ v. *Microfibres*¹¹⁴ teisingai konstatavo, kad išvadas pasirašęs asmenys, turintys specialių žinių dizaino srityje (ekspertai), negali būti laikomi informuotais vartotojais.

Apibendrinus, informuotas vartotojas, visų pirma, yra vartotojas, bet ne dizaineris, gamintojas ar pardavėjas. Antra, tai yra ne eilinis vartotojas, bet informuotas, t.y. jis turi tam tikrų žinių, domisi atitinkama sritimi, todėl yra informuotas daugiau negu vidutinis vartotojas, tačiau mažiau negu ekspertas ar dizaineris.

Reglamentas kalba apie informuoto vartotojo bendrąjį išpūdį. Vienintelį paaiškinimą galime rasti Reglamento preambulėje, kur yra pasakyta, kad vertinimas, ar dizainas turi individualių savybių, turėtų būti pagrįstas tuo, ar išpūdis, kurį jis padaro dizainą apžiūrinčiam informuotam stebėtojui, aiškiai skiriasi nuo to išpūdžio, kurį jam padaro esama dizainų visuma, atsižvelgiant į gaminio, kuris turi tą dizainą, pobūdį, ypač į pramonės šaką, kuriai gaminyje priklauso, ir dizainerio laisvę tą dizainą kuriant¹¹⁵. Taigi, preambulėje yra akcentuojamas „aiškus skirtumas“, be to, atliekant individualių savybių vetinimą, turi būti atsižvelgiama į dizaino pobūdį, pramonės šaką ir dizainerio laisvę. Žaliojoje knygoje pabrėžiama, kad nustatant bendrą išpūdį didesnis svoris turi būti suteikiamas dizainų panašumams, o ne skirtumams¹¹⁶.

Byloje *Procter & Gamble v. Reckitt Benckiser*¹¹⁷ 51 punkte Bendrijos dizaino teismas pasakė, kad informuoto vartotojo bendras išpūdis nustatomas, atmetus dizaino savybes, kurias lemia tik jo techninė funkcija ir atsižvelgiant į dizaino kūrimo laisvę. Taip pat teismas pateikė kriterijus, pagal kuriuos nustatomas bendras išpūdis:

1) palyginamos dizainų skirtingos savybės, atsižvelgiant į jų svarbą bendrajam išpūdžiui;

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Narbutas ir Ko“ v. UAB „Gurda“*, Nr. 3K-3-304/2005, kat. 86.

¹¹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Dinasas“ v. Microfibres, Inc.*, Nr. 2A-192/2010, kat. 44.5.2.17, 84, 86.

¹¹⁵ Reglamento preambulės 14 punktą.

¹¹⁶ Žaliosios knygos 5.5.8.1 punktą.

¹¹⁷ The High Court of Justice Chancery Division Patents Court 2006 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *The Procter & Gamble Company v. Reckitt Benckiser (UK) Limited*, Nr. HC 06 C00362.

- 2) identifikuojami dizainų panašumai ir skirtumai;
- 3) identifikuojamos pačios svarbiausios dviejų dizainų savybės, nes informuotas vartotojas sutelkia savo dėmesį visų pirma į jas;
- 4) jeigu svarbiausios dviejų dizainų savybės nesudaro bendro išpūdžio, vertinama, ar kitos dizainų savybės yra pakankamai skirtingos ir ar jos gali pakeisti bendrą išpūdį, kurį sudaro svarbiausios savybės.

Doktrinoje pripažįstama, kad ekspertų išvados ir rinkos tyrimai gali būti naudojami, nustatant dizaino individualumo savybę¹¹⁸. Tačiau reiktų pritarti Žaliojoje knygoje išsakytai pozicijai, kad teisėjui paprastai nereikės ekspertų išvadų, išskyrus labai specifinius rinkos sektorius¹¹⁹. Per didelis pasitikėjimas ekspertų išvadomis gali būti žalingas informuoto vartotojo sąvokai, nes ekspertas vertina dizainus per savo žinių prizmę.

2.3 Neregistruotasis Bendrijos dizainas

Reglamentas įvedė naują ir unikalią neregistruotojo dizaino apsaugą. H. C. Jehoram neregistruotąjį dizainą apibūdino, kaip silpną hibridą tarp pramoninės nuosavybės ir autorių teisės¹²⁰. Iš tikrųjų, neregistruotojo dizaino apsauga, viena vertus, atsiranda automatiškai ir nereikalauja registracijos (kas yra būdinga autorių teisei), kita vertus, neregistruotam dizainui keliamas naujumo reikalavimas (kas yra būdinga pramoninei nuosavybei). Silpnu hibridu neregistruotasis Bendrijos dizainas H. C. Jehoram buvo pavadintas matyt dėl trumpo apsaugos termino.

Lietuvoje Dizaino įstatymas nenumato nacionalinės neregistruotojo dizaino apsaugos, tačiau neiregistruoti dizainai Lietuvoje saugomi pagal Reglamento nuostatas. Be to neiregistruoti dizainai Lietuvoje gali būti saugomi pagal autorių teisę, jeigu atitinka nustatytas apsaugos sąlygas. Vienintelė ES valstybė, kurioje yra numatyta nacionalinė neregistruotojo dizaino apsauga, yra Didžioji Britanija – joje galioja trejų metų neregistruotojo dizaino apsauga pagal Reglamentą ir neregistruotojo dizaino apsauga pagal

¹¹⁸ Cit. op. 1, p. 433.

¹¹⁹ Žaliosios knygos 5.5.7 punktas.

¹²⁰ JEHORAM, Herman Cohen. *Cumulation of Protection in the EC Design Proposals*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-02-10]. Prieiga per internetą: <www.ivir.nl/publications/cohen_jehoram/Cohen1.doc> [žiūrėta 2011-02-10].

nacionalinį teisės aktą – Copyright, Design and Patent Act 1988¹²¹. 1988 m. įstatymas suteikia neįregistruotam dizainui maksimaliai dešimties metų apsaugą¹²².

Neregistruotojo dizaino apsauga yra naudingas trumpalaikis apsaugos būdas. Tokios apsaugos įvedimo tikslai buvo įvardinti Žaliojoje knygoje: 1) leisti dizaineriui prieš registraciją apsispręsti, ar dizainas turi vertės rinkoje (t.y. dizaino išbandymas rinkoje); 2) apsaugoti tuos dizainus, kurie bus rinkoje tik trumpą laiką¹²³. Kaip jau buvo minėta, tam tikros pramonės šakos (pavyzdžiui, mados, žaislų, baldų, juvelyrikos) sukuria labai trumpai rinkoje esančius gaminių dizainus ir tokie dizainai gali būti nukopijuojami greičiau negu dizainas bus įregistruotas. Todėl tokių gaminių dizainų apsaugai gali būti efektyviai pritaikyta Bendrijos neregistruotojo dizaino apsauga. Neregistruotojo dizaino teisinė apsauga taip pat gali praversti prieš paraiškos registruoti dizainą padavimą arba tuo metu, kai jau paduota paraiška tikrinama OHIM. Doktrinoje minima dar viena neregistruotojo dizaino funkcija – kompensuoti nepakankamą dizaino apsaugą ES valstybėse narėse pagal autorių teisę¹²⁴.

Analizuojant registruotojo ir neregistruotojo dizaino apsaugos santykį, kyla klausimas, ar šios apsaugos formos gali būti taikomos kartu vienu metu, t.y. ar dizaino įregistravimas nepanaikina neregistruotojo dizaino apsaugos. Literatūroje galima aptikti nuomonę, kad abi šios teisės tikriausiai galėtų koegzistuoti¹²⁵. Darbo autorė su tokia pozicija nesutinka, nes Reglamente registruotasis ir neregistruotasis dizainai įvardijami kaip dvi skirtingos apsaugos formos, o gramatiškai aiškinant žodžius registruotasis ir neregistruotasis, yra labiau tikėtina, kad užregistravus dizainą, jo jau nebegalima vadinti neregistruotoju, todėl atitinkamai viena apsaugos forma yra taikoma vietoj kitos. Be to registruotojo dizaino apsaugos apimtis yra platesnė. Tačiau reikėtų pažymėti, kad neregistruotojo dizaino apsauga bus taikoma dizaino registravimo proceso metu.

Registruotojo ir neregistruotojo dizaino apsauga turi nemažai panašumų. Visų pirma, dizaino apsaugos sąlygos yra vienodos tiek registruotam, tiek neregistruotam dizainui. Taigi, neregistruotasis dizainas turi būti dizainas Reglamento 3 str. 1 d. a punkto prasme, taip pat turi atitikti naujumo ir individualumo kriterijus. Antra, registruotasis ir neregistruotasis dizainai gali būti pripažinti negaliojančiais tais pačiais negaliojimo pagrindais, nustatytais

¹²¹ 1988 m. lapkričio 15 d. Didžiosios Britanijos parlamento aktas (angl. – *The Copyright, Designs and Patents Act 1988*, c. 48).

¹²² Cit. op. 59, p. 444.

¹²³ Žaliosios knygos 6.2.1 punktas.

¹²⁴ Cit. op. 120.

¹²⁵ Cit. op. 30, p. 109.

Reglamento 25 str. Tačiau ieškiniai dėl neregistruotojo Bendrijos dizaino paskelbimo negaliojančiu yra išimtinai teisingi Bendrijos dizainų teismams¹²⁶ - OHIM neturi jurisdikcijos tokiems veiksams. Lietuvoje pirmosios instancijos Bendrijos dizaino teismas yra Vilniaus apygardos teismas¹²⁷, kurio sprendimai yra skundžiami Lietuvos apeliaciniam teismui.

Registruotojo ir neregistruotojo Bendrijos dizaino apsauga turi esminių skirtumų. Pirmiausia, skiriasi dizaino apsaugos terminas – neregistruotojo dizaino atveju apsauga galioja 3 metus nuo dizaino paskelbimo. Atsakymą, kodėl buvo pasirinktas 3 metų apsaugos terminas, galime rasti Žaliojoje knygoje. Max Planck instituto buvo siūlomas 2 metų apsaugos terminas, kaip pakankamas trumpalaikių dizainų apsaugai. Komisija pažymėjo, kad didelis įregistruotų dizainų skaičius neturi būti savaiminis tikslas ir pasiūlė 3 metų apsaugos terminą, kaip labiausiai atitinkantį industrijos poreikius¹²⁸.

Antra, skiriasi registruotojo ir neregistruotojo dizaino apsaugos apimtis. Registruotasis Bendrijos dizainas suteikia jo savininkui išimtinę teisę jį naudoti ir neleisti be jo leidimo jį naudoti trečiajam šaliai. Naudojimu laikomas gaminių, kuriame tas dizainas pritaikytas arba panaudotas, gamimas, siūlymas, pateikimas į rinką, importavimas, eksportavimas ar naudojimas arba tokio gaminių kaupimas šiems tikslams¹²⁹. Kadangi neregistruotojo dizaino tikslas – užkirsti kelią kopijų gamybai, išimtinės teisės savininkui suteikiamos tik tuo atveju, jeigu dizainas buvo nukopijuotas¹³⁰. Todėl neregistruotojo dizaino apsauga negali būti taikoma dizaino gaminiams, kurie turi antro dizainerio savarankiškai sukurtą dizainą. Tai reiškia, kad jeigu kas nors kitas nepriklausomai sukūrė tokį pat dizainą, negalima bus uždrausti jam jį naudoti.

Trečia, registruotojo ir neregistruotojo dizaino apsaugos atveju skiriasi įrodinėjimo našta. Pagal Reglamento 85 str. 2 d. neregistruotojo dizaino galiojimo prezumpcija taikoma tik tuo atveju, kai neregistruotojo dizaino savininkas pateikia įrodymus, kad dizainas tapo prieinamas Bendrijos visuomenei ir nurodo jo individualias savybes. Tokie reikalavimai nėra keliami įregistruotam dizainui. Todėl asmuo, nusprendęs neregistruoti pramoninio dizaino, o pasirinkti neregistruotojo dizaino apsaugą, susiduria su įrodinėjimo problemomis. Neregistruotojo dizaino apsaugos atveju yra sunku įrodyti atskleidimo visuomenei faktą (nes

¹²⁶ Reglamento 81 str. 1 d. c punktas

¹²⁷ Dizaino įstatymo 46 str. 2d. 4p.

¹²⁸ Žaliosios knygos 6.3.1.2 punktas.

¹²⁹ Reglamento 19 str. 1 d.

¹³⁰ Reglamento 19 str. 2 d.

svarbi yra ne dizaino sukūrimo, o dizaino paskelbimo data). Pavyzdžiui, byloje *BRONX v. SIXTY SEVEN*¹³¹ ieškovas, norėdamas įrodyti atskleidimo Bendrijos visuomenei faktą, pateikė internetinio puslapio kopiją. Tačiau tai nebuvo pripažinta pakankamu įrodymu. Be to teismas konstatavo, kad nepakanka įrodyti patį dizaino paskelbimo faktą, papildomai reikės įrodinėti, kad apie tai įprastu būdu būtų sužinoję Bendrijoje veikiančios atitinkamos srities specialistai. *Loewe v. Vicosta* byloje, Bendrijos dizaino teismas nuleido įrodinėjimo kartelę ir priėmė neregistruotojo dizaino rašytinius paskelbimo įrodymus, netirdamas, ar apie dizaino paskelbimą būtų sužinoję Bendrijoje veikiančios atitinkamos srities specialistai¹³². Literatūroje tuo tarpu yra patariama fiksuoti viešo paskelbimo Bendrijai datą, taip pat yra manoma, kad pačios paskelbimo datos pasirinkimas galėtų padėti išvengti įrodinėjimo problemų¹³³. Apibendrinant, kadangi visa įrodinėjimo našta tenka asmeniui, kuris remiasi neregistruotojo dizaino apsauga, visi įrodymai ir dokumentai turi būti kruopščiai išsaugojami.

Ketvirta, neregistruotojo dizaino apsauga atsiranda automatiškai nuo dizaino paskelbimo momento, nereikia mokėti jokių paraiškos padavimo ir registravimo mokesčių. Pažymėtina, kad neregistruotojo dizaino apsaugos atveju yra visiškai nesvarbu, kada dizainas buvo sukurtas, nes apsaugos atsiradimui yra svarbus ne dizaino sukūrimo momentas, o paskelbimo (dizainas gali būti sukurtas žymiai anksčiau ir tai neturės jokios įtakos neregistruotojo dizaino apsaugos galiojimo terminui). Paskelbimo momento svarba pasireiškia tuo, kad tam laikui yra vertinami naujumo ir individualumo kriterijai. Nuo dizaino sukūrimo momento iki jo viešo paskelbimo dizainas gali būti saugomas pagal autorių teisę.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, literatūroje vyksta diskusija dėl neregistruotojo dizaino paskelbimo. Reglamento 11 str. 1 d. nustato, kad reikalavimus atitinkantis dizainas saugomas kaip Bendrijos dizainas trejus metus nuo tos datos, kai tas dizainas pirmą kartą tapo prieinamas Bendrijos visuomenei (angliškoje Reglamento versijoje naudojamas terminas – *within the Community* – Bendrijos viduje). Reglamento 11 str. 2 d. nustato, kad dizainas laikomas tapęs prieinamu Bendrijos visuomenei, jeigu jis buvo paskelbtas, eksponuotas, naudotas versle arba kaip kitaip atskleistas, kad apie tai įprastu būdu būtų sužinoję Bendrijoje veikiančios atitinkamos srities specialistai. Tuo tarpu Reglamento 5 ir 6 str., kalbėdami apie neregistruotojo dizaino naujumą ir individualumą, naudoja terminą „prieinamas visuomenei“.

¹³¹ PERIS, Jose' J. Izquierdo. Enforcement of Community Designs by Alicante Courts: a Promising Start. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2007, No. 1, p. 40 – 49 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/2/1/40.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].

¹³² Ibidem, p. 48.

¹³³ COLSTON C., GALLOWAY J. *Modern Intellectual Property Law*. 3rd edition. London: Taylor & Francis, 2010, p. 533.

Todėl nėra aišku, kaip reikėtų vertinti atitinkamas Reglamento 11 str. 2 d. ir Reglamento 5 ir 6 str. nuostatas. Kyla klausimas, ar neregistruotojo dizaino apsauga atsiranda tuo atveju, kai dizainas pirmą kartą yra paskelbiamas už ES ribų? Teisės doktrinoje šiuo klausimu nėra vieningos nuomonės. Vieni autoriai teigia, kad yra nesvarbu, ar neregistruotasis dizainas paskelbiamas ES teritorijoje, ar už jos ribų, apsauga yra suteikiama, jei apie neregistruotąjį dizainą sužino Bendrijoje veikiančios atitinkamos srities specialistai; taip dizainas tampa ankstesniu dizainu vėlesnių dizainų atžvilgiu, prasideda vienerių metų atidėjimo ir trejų metų dizaino apsaugos terminas¹³⁴. Kiti autoriai mano, kad dizaino apsauga atsiranda tik tuo atveju, kai dizainas yra paskelbiamas Bendrijos viduje, tačiau naujumas ir individualumas vertinami pasauliniu mastu¹³⁵. Be to yra teigiama, kad neregistruotojo dizaino paskelbimas už ES ribų pažeidžia naujumo reikalavimą ir užkerta kelią įregistruoti Bendrijos dizainą, o neregistruotojo dizaino apsauga neatsiranda¹³⁶. Tam tikri neaiškumai šiuo klausimu buvo panaikinti Reglamento 110a straipsniu, kuris numato, kad dizainas, kuris nebuvo atskleistas Bendrijos viduje negali būti saugomas kaip neregistruotasis Bendrijos dizainas, tačiau taip ir liko neaišku, ar dizainas, kuris pirmą kartą buvo paskelbtas už ES ribų, o po to paskelbtas ES viduje, gali būti saugomas kaip neregistruotasis Bendrijos dizainas¹³⁷. Teismų praktika formuojasi ta linkme, kad Bendrijos neregistruotasis dizainas pirmą kartą turi būti paskelbtas Bendrijos teritorijoje. Vokietijos Aukščiausiasis Federalinis Teismas konstatavo, kad neregistruotojo dizaino paskelbimas už ES ribų, net ir tuo atveju, kai yra žinomas Bendrijoje veikiančioms atitinkamos srities specialistams, negali sukurti neregistruotojo dizaino teisės¹³⁸. Toks dizaino paskelbimas pažeidžia naujumo reikalavimą, todėl yra neįmanoma gauti neregistruotojo Bendrijos dizaino apsaugos, jeigu dizaino paskelbimas jau įvyko už ES ribų. Literatūroje tokia teismų pozicija yra kritikuojama¹³⁹. Manoma, kad toks aiškinimas gali pakenkti įmonėms tiek Bendrijos viduje, tiek už jos ribų, nes pirma kartą paskelbus dizainą

¹³⁴ Cit. op. 30, p. 107.

¹³⁵ Cit. op. 133, p. 533.

¹³⁶ Cit. op. 75, p. 193.

¹³⁷ Design Law. *Unregistered Community Designs – first disclosure outside Europe* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://design-law.wikispaces.com/Unregistered+Community+Designs+-+first+disclosure+outside+Europe>> [žiūrėta 2011-03-13].

¹³⁸ Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. sprendimas byloje Nr. I ZR 126/06 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://design-law.wikispaces.com/I+ZR+126+06+Geb%C3%A4ckpresse+II+%28Pastry+press+II%29>> [žiūrėta 2011-03-13].

¹³⁹ WATSON R., CARTER S. *Unregistered Community Design. Does the first disclosure have to occur in the European Union?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.mewburn.com/downloads/unregistered.pdf>> [žiūrėta 2010-12-17].

ne ES teritorijoje yra netenkama svarbios neregistruotojo dizaino apsaugos. Reikėtų sutikti su aukščiau paminėta pozicija, nes šiuolaikinio pasaulio kontekste ES teritoriją vertinti izoliuotai būtų neteisinga ir nepagrįsta. Bet kuriuo atveju, neaiškumai ir diskusijos šiuo klausimu išliks tol, kol atitinkamos Reglamento nuostatos nebus išaiškintos ETT.

2.4 Bendrijos ir nacionalinės dizaino apsaugos sistemų santykis

Bendrijos dizaino apsaugos sistema ir nacionalinė dizaino apsaugos sistema egzistuoja lygiagrečiai. Šių apsaugos sistemų santykis yra pagrįstas koegzistavimo principu. Tai reiškia, kad galima registruoti Bendrijos dizainą, kuris vieningai galios visoje ES teritorijoje, o galima registruoti nacionalinį dizainą, kuris bus saugomas konkrečioje valstybėje narėje pagal jos nacionalinius pramoninius įstatymus. Kyla klausimas, ar galima registruoti Bendrijos dizainą ir nacionalinį dizainą kartu? Žaliojoje knygoje buvo nagrinėjamas nacionalinės ir Bendrijos dizaino apsaugos sistemų koegzistencijos klausimas, tačiau Komisija siūlė netaikyti kumuliatyvios dizaino apsaugos pagal Bendrijos dizaino apsaugos sistemą ir nacionalinę dizaino apsaugos sistemą¹⁴⁰. Tokia pozicija buvo grindžiama tuo, kad Bendrijos ir nacionalinio dizaino teisinė galia bus vienoda, todėl nėra jokių priešasčių dvigubai apsaugai. Nuostata dėl dvigubos apsaugos draudimo buvo įtraukta į Reglamento projektą (Reglamento projekto 96 str. 1 d.), kur buvo pasakyta, kad jeigu dizainas yra įregistruotas, kaip Bendrijos dizainas ir kaip nacionalinis dizainas, ankstesnė nacionalinė dizaino registracija turi būti pripažinta negaliojančia nuo Bendrijos dizaino įregistravimo datos (dviguba apsauga buvo leidžiama tik neregistruotų dizainų atžvilgiu). Tačiau Reglamente tokios nuostatos buvo atsisakyta – Reglamento 79 str. 1 d. ir Reglamento 95 str. aiškiai kalba apie vienalaikę dizaino apsaugą Bendrijos ir nacionalinėje dizaino apsaugos sistemose. Todėl, apibendrinus, galima teigti, kad koegzistavimo principas reiškia ne tik apsaugos sistemų egzistavimą lygiagrečiai ir galimybę pasirinkti iš dviejų apsaugos alternatyvų, bet taip pat – galimybę įregistruoti dizainą nacionalinėje ir Bendrijos sistemose kartu.

Koegzistavimo principas pasireiškia ir per kitas Reglamento ir Dizaino įstatymo teisės normas, visų pirma, per negaliojimo pagrindus. Nacionalinis dizainas gali būti pripažintas negaliojančiu, remiantis ankstesniu Bendrijos dizainu, o Bendrijos dizainas – remiantis ankstesniu nacionaliniu dizainu (Reglamento 25 str. 1 d. d punktas ir Dizaino įstatymo 10 str.

¹⁴⁰ Žaliosios knygos 10.4.1.3 punktas.

1 d. 3 ir 4 punktas, taip pat Dizaino įstatymo 10 str. 2 d. 3 punktas). Antra, koegzistavimo principas pasireiškia per abipusę 6 mėnesių prioriteto teisę (Reglamento 41 str., Dizaino įstatymo 10 str. 2 d. 3 p.).

Bendrijos dizaino apsaugos sistema yra savarankiška, egzistuoja atskirai nuo bet kokios kitos dizaino apsaugos sistemos, tačiau šis savarankiškumas nėra absoliutus. Egzistuoja tam tikros sąsajos su nacionaline dizaino apsaugos sistema. Bendrijos dizaino apsaugos sistemos nuostatos beveik nereglamentuoja padarinių, kurie atsiranda pažeidus dizaino savininko teises. Reglamento preambulės 22 punkte nustatyta, kad registruotojo ir neregistruotojo dizaino teisių įgyvendinimo klausimai turėtų būti palikti nacionalinei valstybių narių teisei. Bendrijos teisė nustato tik keletą pagrindinių sankcijų, kurios yra vienodos visose ES valstybėse narėse. Preambulėje taip pat pažymima, kad nepriklausomai nuo jurisdikcijos, pagal kurią siekiama įgyvendinti šias teises, sankcijos turėtų sudaryti galimybę sustabdyti dizaino teisių pažeidimus. Reglamentas nustato tokias sankcijas: 1) uždrausti atsakovui tęsti Bendrijos dizainą pažeidžiančius ar galinčius pažeisti veiksmus; 2) konfiskuoti teises pažeidžiančius gaminius; 3) konfiskuoti medžiagas ir priemones; 4) bet kokias kitas atitinkamas sankcijas, numatytas valstybės narės, kurioje buvo padaryti teisių pažeidimo veiksmai arba buvo iškilusi tokių veiksmų grėsmė¹⁴¹. Tokias sankcijas numato Dizaino įstatymas. Dizaino įstatymo 47 str. numato, kad asmuo gali reikalauti: 1) pripažinti teises; 2) įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus; 3) uždrausti atlikti veiksmus, dėl kurių gali būti realiai pažeistos teisės arba atsirasti žala; 4) atlyginti turtinę žalą, įskaitant negautas pajamas ir kitas turėtas išlaidas; 5) taikyti kitus Dizaino įstatymo ir kitų įstatymų nustatytus teisių gynimo būdus. Pavyzdžiui, turtinės žalos atlyginimą detaliau reglamentuoja Dizaino įstatymo 48 str. ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas¹⁴². Lietuvos Respublikos įstatymai taip pat nustato administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už dizaino savininko teisių pažeidimus (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹⁴³ 195 str. ir Lietuvos Respublikos administracinių tėsės pažeidimų kodekso¹⁴⁴ 214²⁷ str.).

Analizuojant Bendrijos dizaino apsaugos sistemos savarankiškumo klausimą lyginamuoju aspektu, pažymėtina, kad ribotos autonomijos principas galioja ir Bendrijos prekių ženklų apsaugos sistemoje – ES teisė taip pat beveik nereguliuoja teisinių padarinių,

¹⁴¹ Reglamento 89 str.

¹⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos administracinių tėsės pažeidimų kodeksas. Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1.

atsirandančių pažeidus prekių ženklo savininko teises. Literatūroje toks reglamentavimas vadinamas nevisiškai apgalvotu ir tobulintinu¹⁴⁵. Ribotos apsaugos principas vertinamas neigiamai, nes ES normomis nereguluota labai svarbi santykių sritis – teisių gynimas (tiek materialiniu, tiek procesiniu požiūriu)¹⁴⁶. Kalbant apie Bendrijos dizaino apsaugos sistemą, reikia pritarti, kad šiuo atveju ribotos autonomijos principas taip pat vertintinas neigiamai. Bendrijos dizaino savininko teisių gynybės būdų reglamentavimas nacionalinėmis valstybių narių teisės normomis nėra suderinamas su šios sistemos pagrindiniu tikslu, t.y. laisvo prekių ir paslaugų judėjimo kliūčių šalinimu.

Kalbant apie nacionalinės ir Bendrijos dizaino apsaugos sistemų santykį, gali kilti neaiškumų, koks yra ryšys tarp Reglamento ir Direktyvos, t.y. ar jų nuostatos turi būti aiškinamos vienodai. Pažymėtina, kad Reglamento preambulėje yra pasakyta, kad esminės Reglamento nuostatos reikia suderinti su atitinkamomis Direktyvos nuostatomis¹⁴⁷, kas leidžia manyti, kad pagrindinės Reglamento ir Dizaino įstatymo nuostatos turi būti aiškinamos vienodai. Tai reiškia, kad Direktyvos pagalba harmonizuotos nacionalinės teisės normos, kurios nustato dizaino, gaminio, sudėtinio gaminio sąvokas, reglamentuoja apsaugos reikalavimus, jos apimtį, teisių apribojimus ir kt., turi būti aiškinamos taip pat, kaip iš analogiškos Reglamento nuostatos.

¹⁴⁵ MIZARAS, Vytautas. Bendrijos prekių ženklo apsaugos sistemos pagrindiniai principai. *Justitia*, 2004, Nr. 3, p. 28.

¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 30.

¹⁴⁷ Reglamento preambulės 9 punktas.

3. Dizaino apsauga pagal kitus intelektinės nuosavybės apsaugos režimus

Direktyvoje ir Reglamente yra specialių nuostatų, kurios reglamentuoja sui generis dizaino apsaugos santykį su kitomis intelektinės nuosavybės apsaugos formomis. Reglamentas nustato, kad jo nuostatos „nepažeidžia jokių Bendrijos arba atitinkamos valstybės narės teisės normų, reglamentuojančių neregistruotuosius dizainus, prekių ženklus ar kitus skiriamuosius ženklus, patentus ir naudinguosius modelius, šriftus, civilinę atsakomybę ir nesąžiningą konkurenciją“¹⁴⁸. Analogiškas reglamentavimas yra numatytas Direktyvoje¹⁴⁹. Taip pat, registruotas dizainas turi teisę į apsaugą pagal valstybių narių autorių teisės įstatymus nuo tos dienos, kai tas dizainas buvo sukurtas ar išreikštas kokia nors forma, tačiau kiekviena valstybė narė nustato apsaugos apimtį ir jos taikymo sąlygas, taip pat originalumo laipsnį, kuris reikalingas, norint turėti apsaugą¹⁵⁰. Taigi, galiojantis teisinis reguliavimas neužkerta kelio dizainams, saugomiems pagal sui generis teisės normas, taikyti papildomą (kumuliatyvią) apsaugą. Dizaino apsauga pagal autorių teisę yra privaloma, tačiau valstybės narės nėra įpareigosotos saugoti dizainą pagal kitas intelektinės nuosavybės apsaugos formas. Šiame magistro darbo skyriuje bus analizuojama dizaino apsauga pagal autorių teisę, prekių ženklų teisę, patentų teisę ir pagal apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas, taip pat bus atskleidžiamas santykis tarp sui generis dizaino apsaugos ir dizaino apsaugos pagal kitus intelektinės nuosavybės apsaugos režimus.

¹⁴⁸ Reglamento preambulės 31 punktą, 96 str. 1 d.

¹⁴⁹ Direktyvos preambulės 7 punktą, 16 str.

¹⁵⁰ Reglamento preambulės 32 punktą, 96 str. 2 d. Direktyvos preambulės 8 punktą, 17 str.

3.1 Dizaino apsauga pagal autorių teisę

3.1.1 Sui generis dizaino apsauga ir autorių teisės apsauga

Pagrindine dizaino sui generis apsaugos alternatyva tradiciškai yra laikoma apsauga pagal autorių teisę. Nors dizainas yra glaudžiai susijęs su pramonę ir neatsiejamas nuo gaminių, jam be abejonės būdingas meninis, kūrybinis elementas. Dizaino giminingumas su autorių teise pasireiškia tuo, kad dizainas yra akivaizdus kūrybinės veiklos rezultatas, nes dizaineris suranda tam tikrą meninį ir/ar konstrukcinį sprendimą (kompoziciją)¹⁵¹.

Nagrinėjant dizaino kumuliatyvios apsaugos klausimą, tikslinga identifikuoti skirtumus tarp sui generis dizaino apsaugos ir dizaino apsaugos pagal autorių teisę. Pirma, dizaino apsauga pagal autorių teisę atsiranda automatiškai be jokių formalumų nuo kūrinio sukūrimo momento, nėra taikomos jokios registravimo procedūros. Antra, autorių teisės atveju apsauga suteikiama tik nuo kopijavimo, todėl nepriklausomai sukurti tapatūs kūriniai abu bus saugomi pagal autorių teisę. Šiais dviem aspektais neregistruoto dizaino apsauga yra panaši į apsaugą pagal autorių teisę. Trečia, pagrindinė apsaugos sąlyga pagal autorių teisę yra originalumas, o ją įvykdyti yra lengviau negu naujumo ir individualių savybių reikalavimą sui generis dizaino apsaugos atveju. Ketvirta, autorių teisės apsaugos terminas yra gerokai ilgesnis – autorių teisės apsauga galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po jo mirties. Tuo tarpu registruotojo dizaino apsauga maksimaliai galioja 25 metus, neregistruotojo dizaino apsauga – 3 metus. Literatūroje nuomonės dėl šio skirtumo svarbos išsiskiria. Vieni teigia, kad šis sui generis dizaino apsaugos skirtumas nuo autorių teisės yra pernelyg pervertintas: „Kam rūpi 120 metų straipsnio laikraštyje autorių teisės apsauga, jeigu kitą dieną šis straipsnis pasensta“¹⁵². Tačiau yra autorių, kurie mano, kad ilgesnis apsaugos terminas pagal autorių teisę yra labai svarbus. Pavyzdžiui, G. Tritton, kalbėdamas apie galimybę įregistruoti meno paveikslą kaip dizainą pabrėžė, kad tai bus mažai tikėtina, nes apsaugos pagal autorių teisę terminas yra gerokai ilgesnis¹⁵³. Todėl manytina, kad registruotojo dizaino atveju ilga autorių teisės apsauga yra labai reikšminga, nes pasibaigus registravimo terminui, dizainas nepraranda teisinės apsaugos. Penkta, literatūroje yra manoma, kad skirtingos apsaugos sistemos turi skirtingus apsaugos tikslus. Autorių teisės

¹⁵¹ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. Vilnius: Justitia, 2008. I t., p. 73.

¹⁵² Cit. op. 120.

¹⁵³ Cit. op. 25, p. 565.

apsaugos atveju siekiama apsaugoti kūrėją – dizainerį, sui generis dizaino apsaugos atveju apsauga suteikiama gamintojui¹⁵⁴.

Teisinėje literatūroje dizaino apsauga pagal autorių teisę skirstoma į kumuliatyvią ir alternatyvią¹⁵⁵. Dizaino apsauga yra kumuliatyvi tuo atveju, kai dizainas kartu gali būti saugomas pagal pramoniniam dizainui taikomas teisės normas (sui generis dizaino teisės normas) ir pagal autorių teisės normas. Alternatyvios dizaino apsaugos atveju, atlikus dizaino teisinę registraciją, yra netenkama teisės į jo apsaugą pagal autorių teisę, t.y. asmuo turi pasirinkti tarp dviejų alternatyvų. Tačiau reikia turėti omenyje, kad dizainas turi atitikti autorių teisės keliamus reikalavimus.

Pagal kumuliatyvios apsaugos apimtį, išskiriamos kelios kumuliatyvios apsaugos formos:

1) absoliuti arba visiška kumuliatyvi apsauga – sui generis dizaino apsauga besąlygiškai taikoma kartu su autorių teisės apsauga;

2) dalinė kumuliatyvi apsauga – sui generis dizaino apsauga taikoma kartu su autorių teisės apsauga tik tam tikru mastu ir tik esant tam tikroms sąlygoms¹⁵⁶.

Absoliuti kumuliatyvi dizaino apsauga yra būdinga valstybėms su *unité de l'art* (liet. – meno vienovės) koncepcija, kuri nenumato galimybės diferencijuoti skirtingas kūrybos išraiškas pagal tai, kokių tikslų kūrinys bus naudojamas, t.y. autorių teisės apsaugai yra nereikšminga ta aplinkybė, kad taikomosios dailės kūrinys bus naudojamas pramonėje¹⁵⁷. Ši teorija yra Prancūzijos dizaino apsaugos pamatas, tačiau jos apraiškas galime surasti ir kitų valstybių teisinėse sistemose¹⁵⁸. Dalinė kumuliatyvi apsauga būdinga, pavyzdžiui, Vokietijai, Ispanijai, Portugalijai, Beniliukso valstybėms, kur įregistruoti dizainai gali būti saugomi pagal autorių teisę tik tuo atveju, jeigu atitinka aukštesnius originalumo reikalavimus¹⁵⁹.

Tačiau yra valstybių, kurios išvis nepripažįsta kumuliatyvios dizaino apsaugos arba pripažįsta ją labai ribotai. Pavyzdžiui, iki Direktyvos priėmimo ir įgyvendinimo tai buvo būdinga Italijai, kur dizainas galėjo būti saugomas pagal autorių teisę, jeigu taikomosios

¹⁵⁴ Cit. op. 120.

¹⁵⁵ LADAS, Stephen Pericles. *Patents, Trademarks, and Related Rights: National and International Protection*. Cambridge: Harvard University Press, 1975. I t., p. 840, 842.

¹⁵⁶ ANTONS C., HEATH C. *Intellectual Property Harmonisation within ASEAN and APEC*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, p. 64.

¹⁵⁷ Žaliosios knygos 11.3.5.2punktas.

¹⁵⁸ Žaliosios knygos 11.3.1.1 punktą.

¹⁵⁹ Žr. ANTONS C., HEATH C. *Intellectual Property Harmonisation within ASEAN and APEC*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, p. 65. TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 589.

dailės kūrinį buvo įmanoma atskirti nuo produkto, kuriame jis yra įkūnytas (tai vadinama „*scindibilita*“ principu – liet. „atskyrimo“ principu), be to įregistravus dizainą kaip pramoninę nuosavybę, jis negalėjo būti saugomas pagal autorių teisę, net ir atitinkantis minėtą „atskyrimo“ principą¹⁶⁰. Todėl net labai originalūs ir unikalūs šiuolaikiniai dizainai Italijoje negalėjo būti saugomi pagal autorių teisę, tuo tarpu dvimačiai ornamentai, turintys labai žemą originalumo lygį, buvo pripažįstami autorių teisės apsaugos objektais¹⁶¹. Literatūroje nurodomos kelios kumuliatyvios apsaugos nepripažinimo priežastys: pirma, kumuliatyvi dizaino apsauga yra nepageidaujama dėl to, kad dizaino apsauga pagal autorių teisę tęstųsi pasibaigus dizaino registracijos terminui; antra, valstybės, nepripažindamos dvigubą dizaino apsaugą, taip skatino dizaino kaip pramoninės nuosavybės registravimą¹⁶².

3.1.2 Dizaino apsaugos pagal autorių teisę harmonizavimas

Žaliojoje knygoje buvo svarstoma, kaip reikėtų harmonizuoti santykį tarp sui generis dizaino apsaugos ir autorių teisės apsaugos ES valstybėse narėse. Komisija pažymėjo, kad nesvarstys, kuris apsaugos būdas yra geresnis – autorių teisės (angl. – *copyright approach*) ar patentų teisės (angl. – *patent approach*); dėl dizaino specifiškumo turi būti taikomas nepriklausomas dizaino apsaugos metodas (angl. – *design approach*), kuris, Komisijos manymu, yra kažkur tarp autorių teisės ir patentų teisės¹⁶³. Įtvirtindamos kumuliatyvią dizaino apsaugą, Direktyva ir Reglamentas perteikia prancūzišką „meno vienovės“ koncepciją. Komisijos pasirinkimą už dizaino kumuliatyvią apsaugą lėmė kelios aplinkybės: 1) du apsaugos būdai koegzistuoja daugumoje valstybių narių, nors kumuliatyvios apsaugos sąlygos jose ženkliai skiriasi¹⁶⁴; 2) nustatant kumuliatyvią dizaino apsaugą, buvo bandoma išvengti abipusiškumo principo taikymo pagal Berno konvenciją¹⁶⁵ (tačiau, kaip jau buvo minėta ankščiau, ETT praktikoje *Phill Collins* byloje vėliau buvo pripažintas diskriminavimo draudimo principas); 3) Max Planck institutas nepriklausomai priėjo tos pačios išvados dėl kumuliatyvios dizaino apsaugos pagrįstumo¹⁶⁶. Todėl, Komisijos manymu, yra politiškai

¹⁶⁰ Žalioji knyga 11.3.3.2

¹⁶¹ FRANZOSI, Mario. *European Design Protection: Commentary to Directive and Regulation Proposals*. The Hague: Kluwer Law International, 1996, p. 391.

¹⁶² Cit. op. 30, p. 79.

¹⁶³ Žaliosios knygos 11.3.2 punktas.

¹⁶⁴ Žaliosios knygos 11.3.1.3 punktas.

¹⁶⁵ Žaliosios knygos 11.3.3 punktas.

¹⁶⁶ Žaliosios knygos 11.3.2 punktas.

nepageidautina ir objektyviai neteisinga atmesti dizaino apsaugą pagal autorių teisę. Reglamento ir Direktyvos nuostatos neverčia valstybių narių laikyti dizainą ar tam tikras jo formas *per se* autorių teisės apsaugos objektu, bet draudžia nustatyti specifines registruotojo dizaino apsaugos išimtis¹⁶⁷.

Įtvirtindama kumuliatyvią pramoninio dizaino apsaugą ES valstybėse narėse, Direktyva neharmonizavo pačios autorių teisės – kiekviena valstybė narė gali pati nustatyti apsaugos pagal autorių teisę mastą ir sąlygas. Todėl autorių teisės apsauga suteikiama, remiantis valstybių narių nacionaliniais įstatymais, pagal kuriuos atitinkamai apsaugos sąlygos yra skirtingos. Iki šiol ES buvo harmonizuoti tik atskiri autorių teisės aspektai, pavyzdžiui: 1) autorių teisės apsaugos terminas¹⁶⁸; 2) kompiuterio programų apsauga¹⁶⁹; 3) duomenų bazių apsauga¹⁷⁰. Atsakymo, kodėl autorių teisės apsaugos sąlygos nebuvo harmonizuotos Direktyvos pagalba, reikėtų ieškoti Žaliojoje knygoje. 4.2.7. punkte Komisija konstatavo, kad originalumo kriterijaus harmonizavimas yra labai sunki užduotis, nes šio kriterijaus taikymas remiasi skirtingomis teisinėmis ir kultūrinėmis tradicijomis. Apsaugos pagal autorių teisę nustatymas, neharmonizuojant pačios autorių teisės, literatūroje yra vadinamas keista strategija, nes autorių teisės apsaugos sąlygų skirtumai neišsprendžia bendrosios rinkos fragmentavimo problemos¹⁷¹. Autorių teisės apsaugos sąlygų harmonizavimo atidėjimas literatūroje taip pat apibūdinamas kaip nereikalingas ir nelogiškas; manoma, kad kitomis direktyvomis, kurios buvo skirtos harmonizuoti įvairius autorių teisės apsaugos aspektus, valstybėse narėse jau buvo pasiektas pakankamai aukštas autorių teisės harmonizavimo lygis, o originalumo reikalavimo taikymo skirtumai – sušvelninti¹⁷². Iš tikrųjų, originalumo reikalavimas buvo harmonizuotas kompiuterio programų ir duomenų bazių apsaugos srityje. Kompiuterio programai taikoma apsauga, jei ji yra originali ta prasme, kad tai – paties autoriaus intelekto kūrinys; teisei į apsaugą nustatyti netaikomi jokie kiti kriterijai¹⁷³. Duomenų bazės, kurios pagal duomenų parinkimą ir išdėstymą, yra autoriaus intelektinės veiklos rezultatas, yra saugomos autorių teisių; kad būtų pripažintos tinkamomis tokiai

¹⁶⁷ Cit. op. 161, p. 80.

¹⁶⁸ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 116/2006 dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų. OL, 2006 L 372, p. 12.

¹⁶⁹ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 24/2009 dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos. OL, 2009 L 111, p. 16.

¹⁷⁰ 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 9/96 dėl duomenų bazių teisinės apsaugos. OL, 1996 L 77, p. 20.

¹⁷¹ Cit. op. 30, p. 80.

¹⁷² Cit. op. 120.

¹⁷³ Cit. op. 169, 1 str. 3 d.

apsaugai, jokių papildomų atrankos kriterijų nereikia¹⁷⁴. Taigi, vadovaujantis šiomis direktyvomis, originalumas reiškia paties autoriaus intelektualinės veiklos rezultatą. Analizuojant originalumo reikalavimą lyginamuoju aspektu, reikėtų išskirti dvi teisės tradicijas: bendrosios teisės tradiciją ir kontinentinės teisės tradiciją. Kontinentinės teisės tradicijos valstybėse yra nustatyti pakankamai griežti originalumo reikalavimai (pastebėtina, kad Vokietijoje originalumo kriterijai yra ypatingai griežti), tuo tarpu bendrosios teisės tradicijos valstybėse originalumo kriterijai yra lankstesni – pakanka, kad kūrinys buvo nepriklausomai sukurtas autoriaus, o ne nukopijuotas¹⁷⁵. Prancūzijoje kūrinys turi išreikšti arba atspindėti autoriaus asmenybę¹⁷⁶, šiuolaikinė Vokietijos doktrina sujungia subjektyvias individualumo paieškas su minimalaus kūrybiškumo reikalavimu¹⁷⁷, Anglijoje originalumas suprantamas, kaip autoriaus nepriklausomai sukurtas kūrinys, kuris yra daugiau negu minimalių gabumų ir darbo rezultatas¹⁷⁸. Apibendrinus, originalumo kriterijus buvo harmonizuotas tik tam tikroje specifinėje autorių teisės apsaugos srityje – kompiuterių programų ir duomenų bazių, o originalumo kriterijaus lyginamoji analizė parodo, kodėl iki šiol vengiama tolimesnio harmonizavimo autorių teisių apsaugos srityje.

Kaip jau buvo minėta, įvedus kumuliatyvią dizaino apsaugą, valstybėms narėms buvo palikta laisvė nustatyti autorių teisių apsaugos mastą ir sąlygas, pagal kurias tokia apsauga suteikiama. ETT sprendime *Flos v. Semeraro*¹⁷⁹ išaiškino Direktyvos 17 str. ir konstatavo, kad yra draudžiami valstybės narės teisės aktai, kuriais tos valstybės narės autorių teisės suteikiama apsauga netaikoma dizaino gaminiams, kurie buvo įregistruoti kurioje nors valstybėje narėje ar jos atžvilgiu ir buvo viešo naudojimo iki įsigaliojant šio teisės akto nuostatomis, vidaus teisės sistemoje įvedusioms tokią apsaugą dizaino gaminiams, nors jie tenkina visus teisės į tokią apsaugą reikalavimus. Tai reiškia, kad valstybė narė negali nacionaliniais įstatymais numatyti tokio reguliavimo, kad autorių teisių apsauga netaikoma tiems dizainams, kurie atitinkamos įstatymo normos įsigaliojimo metu jau buvo nesaugomi kaip dizainas. Pavyzdžiui, jeigu dizaino registracija pasibaigė iki Direktyvos 17 str. įgyvendinančio įstatymo įsigaliojimo, šiam dizainui negalima netaikyti autorių teisės

¹⁷⁴ Cit. op. 170, 3 str. 1 d.

¹⁷⁵ Cit. op. 120.

¹⁷⁶ GERVAIS, D.; JUDGE E. F. *Of Silos and Constellations: Comparing Notions of Originality in Copyright Law*, p. 378 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-19]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=daniel_gervais> [žiūrėta 2011-03-19].

¹⁷⁷ Ibidem, p. 382.

¹⁷⁸ Ibidem, p. 394.

¹⁷⁹ Europos Teisingumo Teismo 2011 m. sausio 27 d. sprendimas byloje C-168/09, *Flos Spa v. Semeraro Casa e Famiglia SpA*.

apsaugos. Tačiau ETT pasakė, kad tokiais atvejais, kai dizainas tapo viešo naudojimo objektu, reikia gerbti sąžiningų trečiųjų asmenų, kurie pradėjo ši dizainą naudoti, teises. Reikia užtikrinti pusiausvyrą tarp nurodytų trečiųjų asmenų įgytų teisių ir teisėtų lūkesčių ir autorių teisių turėtojų interesų. Todėl ETT konstatavo, kad trečiųjų asmenų teisių apsaugos nuostatos turi apsiriboti laikotarpiu, kuriuo tretieji asmenys naudoja šiuos dizaino gaminius, kol jie arba laipsniškai nutrauks savo veiklą, nes ji paremta senesniu šių modelių naudojimu, arba realizuos turimas atsargas. Dešimties metų laikotarpio nustatymas trečiųjų asmenų teisių apsaugai buvo pripažintas neproporcingu.

Teisinėje literatūroje yra manoma, kad valstybės narės yra laisvos apriboti pramoninių dizainų apsaugos pagal autorių teisę terminą, pavyzdžiui iki 25 metų, sutinkamai su Berno konvencijos nuostatomis¹⁸⁰. Toks reguliavimas yra taikomas Didžiojoje Britanijoje, kur meno kūrinys, pritaikytas pramonėje, saugomas pagal autorių teisę tik 25 metus nuo pirmo patekimo į rinką¹⁸¹. Tačiau ETT vienareikšmiškai konstatavo, kad valstybių narių teisė nustatyti autorių teisės suteikiamos apsaugos apimtį ir suteikimo sąlygas negali būti susijusi su šios apsaugos trukme, nes ji ES lygiu tai jau buvo suderinta¹⁸². Todėl darytina išvada, kad dizaino apsauga pagal autorių teisę, nepriklausomai nuo kitų aplinkybių tęsis visą autorius gyvenimą ir 70 metų po jo mirties, ir šio termino valstybės narės savo nacionaliniais įstatymais apriboti negali. Manytina, kad naujo ETT sprendimo kontekste, Didžiojoje Britanijoje galiojantis teisinis reglamentavimas negalėtų būti laikomas atitinkančiu Direktyvos nuostatų.

Nėra aišku, ar Direktyvos nuostata, leidžianti valstybėms narėms nustatyti apsaugos pagal autorių teisę apimtį ir sąlygas, gali būti aiškinama, kaip leidžianti dalinę kumuliatyvią dizaino apsaugą, t.y., pavyzdžiui, ar aukštesnių originalumo standartų dizainui taikymas yra suderinamas su Direktyvos nuostatomis. Autorės nuomone, tokią galimybę valstybės narės turi, o ši pozicija yra paremta teleologiniu tyrimo metodu. Žaliojoje knygoje Komisija išskyrė į atskirą grupę valstybes nares, kuriose vyravo griežtas požiūris į dizaino apsaugą pagal autorių teisę¹⁸³, o Direktyvoje įtvirtinus galimybę valstybėms narėms nustatyti apsaugos pagal autorių teisę apimtį ir sąlygas, buvo atsižvelgta į šių valstybių teisinį reguliavimą.

¹⁸⁰ Cit. op. 30, p. 81.

¹⁸¹ 1988 m. lapkričio 15 d. Didžiosios Britanijos parlamento aktas (angl. – *The Copyright, Designs and Patents Act 1988*, c. 48), 52 str.

¹⁸² Cit. op. 179.

¹⁸³ Žaliosios knygos 11.3.5.5 punktas.

Literatūroje yra teigiama, kad kumuliatyvios apsaugos nepripažinimas yra savaime neteisingas dėl to, kad tame pačiame gaminyje yra saugomos skirtingos intelektinės nuosavybės teisės ir jos negali būti griežtai atribotos¹⁸⁴. Taip pat yra manoma, kad kumuliatyvi dizaino apsaugos sistema yra pranašesnė už alternatyvią dizaino apsaugos sistemą, kadangi neprarandama galimybė pasinaudoti nei dizaino apsaugos pagal sui generis dizaino teisės normas, nei dizaino apsaugos pagal autorių teisės normas teikiamais pranašumais¹⁸⁵. Autorės nuomone, kumuliatyvios apsaugos pagal autorių teisę taikymas dizainui turi nemažai trūkumų, todėl turėtų būti vertinamas neigiamai. Visų pirma, įstatymo leidėjo užduotis yra siekti pusiausvyros tarp visuomenės ir kūrėjų interesų, nes pernelyg plati, neproporcinga apsauga yra taip pat žalinga kaip ir nepakankama apsauga¹⁸⁶. Tai yra pamatinė intelektinės nuosavybės apsaugos nuostata. Kumuliatyvios dizaino apsaugos pagal autorių teisę taikymas neatitinka pusiausvyros principo. Akivaizdu, kad tokia apsauga yra naudinga kūrėjui, nes pasibaigus dizaino registravimo terminui, dizainas netampa viešo naudojimo objektu, o jo apsauga galios visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po jo mirties. Tačiau toks teisinis reguliavimas nėra suderinamas su trečiųjų asmenų teise, pasibaigus pramoninės nuosavybės apsaugos galiojimo terminui, nevaržomai naudoti tokį objektą. Egzistuoja teisinis neapibrėžtumas trečiųjų sąžiningų asmenų atžvilgiu – jie negali būti tikri, kad legaliai naudoja dizainą tol, kol nepasibaigs autorių teisės apsaugos terminas. Pusiausvyros principas yra pažeidžiamas ir tuo aspektu, kad dizainas dėl kumuliatyvios apsaugos įgyja pranašumą prieš kitus autorių teisės apsaugos objektus, nes jis papildomai gali būti registruojamas kaip pramoninė nuosavybė, t.y. 25 metu laikotarpyje yra užtikrinamas absoliutus teisių monopolis. Todėl egzistuojant specifinei sui generis dizaino apsaugai, kumuliatyvios autorių teisės apsaugos palaipsniui turėtų būti atsisakoma. Be to ES taikoma 3 metų jokiais formalumais neapsunkinta neregistruotojo dizaino apsauga, kuri yra labai panaši į autorių teisės apsaugą, todėl autorių teisės vaidmuo dizaino apsaugos srityje turėtų mažėti. Antra, Direktyvos ir Reglamento preambulėse buvo konstatuojama, kad dizaino apsaugos skirtumai valstybėse narėse turi tiesioginį poveikį dizainą turinčių prekių vidaus rinkos kūrimui ir veikimui, tokie skirtumai gali iškraipyti konkurenciją vidaus rinkoje¹⁸⁷. Direktyvos ir Reglamento priėmimo tikslais buvo prekybos kliūčių šalinimas. Tačiau dizainui kumuliatyviai taikant autorių teisės

¹⁸⁴ Cit. op. 30, p. 79.

¹⁸⁵ ŽIBŪDIENĖ, Irida. Dizaino teisinė apsauga autorių teisės ir sui generis dizaino teisės normomis. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 2, p. 139, 141.

¹⁸⁶ Cit. op. 4, p. 174.

¹⁸⁷ Direktyvos preambulės 2 punktas, Reglamento preambulės 2, 3, 4 punktai.

apsauga, nėra išvengiama dizaino apsaugos skirtumų ES valstybėse narėse, nes autorių teisės apsaugos sąlygos ir apimtis išliko skirtingos. Komisija pripažįsta, kad kol dizaino apsauga pagal autorių teisę valstybėse narėse nebus harmonizuota, egzistuos skirtingos sąlygos bendrojoje rinkoje ir tokia padėtis išliks net atsiradus vieningam Bendrijos dizainui¹⁸⁸. Tuo tarpu, jeigu būtų atsisakyta kumuliatyvios dizaino apsaugos pagal autorių teisę, toks rinkos fragmentavimas išnyktų.

3.1.3 Dizaino apsaugos pagal autorių teisę taikymas Lietuvoje

Lietuvoje iki 2003 m. dizaino apsauga buvo alternatyvi – pagal seną ATGTĮ redakciją (4 str. 2 d. 10 p.) autorių teisės apsaugos objektais galėjo būti laikomi taikomosios dailės kūriniai ir kūriniai, neįregistruoti kaip pramoninis dizainas. Autorių teisės apsauga buvo taikoma tik neįregistruotam Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure taikomosios dailės kūriniui¹⁸⁹. 4 straipsnio 2 dalies 10 punkte buvo įtvirtinta išimtis, kad kūrinių įregistravus kaip pramoninį dizainą, jis nebėra autorių teisės apsaugos objektu. Tokio kūrinio atžvilgiu tuomet buvo taikomos pramoninio dizaino apsaugą reglamentuojančios teisės normos¹⁹⁰. Dabar tokio santykio tarp sui generis dizaino apsaugos ir dizaino apsaugos pagal autorių teisę nėra. Kumuliatyvi dizaino apsaugą Lietuvoje yra taikoma nuo 2003 m. sausio 1 d., kai įsigaliojo 2002 m. lapkričio 7 d. Dizaino įstatymas. Jis įgyvendino Direktyvos 17 str., kuris nustato, kad pramoninis dizainas, registruotas kurioje nors valstybėje narėje taip pat turi teisę į apsaugą pagal tos valstybės autorių teisės įstatymą nuo tos dienos, kai tas dizainas buvo sukurtas ar išreikštas kokia nors forma. Identišką nuostatą dėl dvigubos dizaino apsaugos numato Reglamento 96 str. 2 d. Dizaino įstatymo 4 str. 3 d. pasakyta, kad įregistruotas dizainas gali būti saugomas pagal autorių teisę, jeigu jis išreikštas kokia nors objektyvia forma ir atitinka originalumo reikalavimą. Tuo tarpu tik 2006 m. spalio 12 d. atitinkamai buvo pakeistas ATGTĮ 4 str. 2 d. 10 p. – prie autorių teisės apsaugos objektų buvo priskirti taikomosios dailės kūriniai, nepriklausomai nuo jų įregistravimo Patentų biure. Taigi, tam tikrą laiką Lietuvoje buvo Dizaino įstatymo 4 str. 3 d. ir ATGTĮ 4 str. 2 d. 10 p.

¹⁸⁸ Žaliosios knygos 10. 2. 1 punktas.

¹⁸⁹ VILEITA, Alfonsas. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214 (10) straipsnio komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 36.

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Veeko“ v. UAB „Rem“*, Nr. 3K-3-1288/2002, kat. 78; 82; 126.

kolizija. Dizaino įstatymas numatė, kad įregistruoti dizainai yra saugomi pagal autorių teisę, o ATGTĮ reglamentavimas buvo priešingas. Esant tokiai situacijai, turėjo būti vadovaujamas *lex posteriori derogat legi priori* (liet. – vėlesnis įstatymas panaikina ankstesnį) taisykle ir ši kolizija turėjo būti sprendžiama Dizaino įstatymo nuostatos naudai. Tačiau Lietuvos teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai teismai neteisingai vertino Dizaino įstatymo ir ATGTĮ normų santykį. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas byloje „*Naujasis aitvaras*“ v. „*Verslo žinios*“¹⁹¹ klaidingai konstatavo, kad kūrinį įregistravus kaip pramoninį dizainą, jis nebėra autorių teisės apsaugos objektu. Taip pat pažymėtina, kad vadovaujantis ETT praktika¹⁹², dizainai, kurie tapo viešo naudojimo objektais dėl to, kad jų registracija pasibaigė iki Direktyvos įgyvendinimo, yra saugomi pagal autorių teisę, jeigu atitinka nustatytas apsaugos sąlygas. Todėl įgyvendinus Direktyvą Lietuvoje, dizainai, kurie neteko autorių teisės apsaugos dėl įregistravimo pagal seną reglamentavimą, turi būti saugomi pagal autorių teisę.

ATGTĮ 4 str. 1 d. yra pasakyta, kad autorių teisių objektais yra originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas. „Išreikšti objektyvia forma“ reiškia, kad kūrinys turi egzistuoti realybėje, o ne kūrėjo sąmonėje, todėl mintys, idėjos negali būti autorių teisės apsaugos objektais. To paties straipsnio 2 d. 10 p. autorių teisių objektu pripažįsta taikomosios dailės kūrinius, t.y. dizainą. Kūrinys – originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo, meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos¹⁹³;

Įstatymas nedetalizuoja originalumo kriterijaus, Lietuvos teismų praktika šiuo klausimu taip pat nėra gausi. LAT „*Briedis*“ v. „*Saulabrolis*“ byloje¹⁹⁴ sprendė dėl kontūrinio žemėlapių atitikimo autorių teisės apsaugos reikalavimams. Teismas konstatavo, kad vertinant tokio pobūdžio objektus, kaip kontūriniai žemėlapiai, atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo atveju autoriaus kūrybiškumo ir individualumo išraiškai nėra tiek daug galimybių, nes naudojami visuotinai žinomi duomenys, mokslinių žinių ir matematinio skaičiavimo pagrindu atvaizduojami objektyviai egzistuojantys materialaus pasaulio reiškiniai, objektai ir panašiai. Todėl šiai grupei priklausančių objektų originalumas vertinamas pagal duomenų (faktų ir informacijos) pavaizdavimo būdą ir formą. Taigi ypatumas ir savitumas reiškia, kad

¹⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Naujasis aitvaras“ v. „Verslo žinios“*, R. B. ir V. N., Nr. 2A-286/2007, kat. 84, 86, 87.

¹⁹² Cit. op. 179.

¹⁹³ ATGTĮ 2 str. 19 d.

¹⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. leidykla „Briedis“, M. B., V. J., R. M. ir A. L. v. S. D., J. K. leidykla „Saulabrolis“, UAB „Arlila“*, Nr. 3K-3-48/2007, kat. 84.

duomenų atvaizdavimo būdas ir forma nėra įprasta, standartinė ir būdinga tokio pobūdžio objektams ar jų elementams, o kūrinys dėl autoriaus įdėtų intelektinių pastangų išsiskiria iš kitų tos rūšies kūrinių, t. y. turi būti nustatoma tam tikrų požymių visuma, kuri leistų atpažinti kūrinį tarp kitų panašių kūrinių. *UAB „Restoranų grupė FORTAS“ v. AB „Ragutis“*¹⁹⁵ byloje kilo ginčas dėl specialių šriftu užrašyto žodinio elemento FORTAS pripažinimo autorių teisės objektu – kūriniu. LAT konstatavo, kad autorių teisės apsaugos objektu galima pripažinti tik originalų kūrybinės veiklos rezultatą, o bendrinės kalbos žodžio užrašymas kompiuterinės programos šriftu neatitinka autorių teisės objektui keliamų reikalavimų. Kitoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad kompiuterinės grafikos panaudojimas nepaneigia dizaino, kaip savarankiškos kūrybinės veiklos rezultato, išreikšto objektyvia forma, originalumo¹⁹⁶.

3.2 Dizaino apsauga pagal prekių ženklų teisę

Apie galimybę saugoti dizainą pagal prekių ženklų teisę buvo kalbama jau Žaliojoje knygoje. Komisija pažymėjo, kad iš principo dvimačiai dizainai ir trimatės formos (modeliai) gali būti saugomi kaip prekių ženklai¹⁹⁷. Tačiau, pripažinusi tokią apsaugos galimybę, Komisija šio klausimo detaliau neanalizavo. Išsamiai Bendrijos dizaino ir prekių ženklų apsaugos sistemų persidengimą išnagrinojo A. Carboni¹⁹⁸. Erdvinio prekių ženklo apsaugos kontekste šis klausimas buvo nagrinėjamas ir Lietuvos teisinėje literatūroje¹⁹⁹.

Prekių ženklo ir gaminio apibrėžimo analizė parodo, kad egzistuoja glaudus ryšys tarp prekių ženklo ir dizaino. Bendrijos prekių ženklą gali sudaryti bet kokie žymenys, kuriuos galima pavaizduoti grafiškai, būtent: žodžiai, tarp jų asmenų pavardės, dizainas, raidės, skaitmenys, išorinis prekių arba jų įpakavimo vaizdas, jeigu jie leidžia atskirti vienos įmonės

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje *K. B. ir UAB „Restoranų grupė FORTAS“ v. AB „Ragutis“*, Nr. 3K-3-160/2008, kat. 84; 87.

¹⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje *A. V. J. v. AB „Mintis“*, R. Š., Nr. 2A-209/2004, kat. 78; 94.3.

¹⁹⁷ Žaliosios knygos 2.5 punktą.

¹⁹⁸ CARBONI, Anna. The Overlap between Registered Community Designs and Community Trade Marks. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2006, No. 4, p. 256 – 265 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/1/4/256.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].

¹⁹⁹ KLIMKEVIČIŪTĖ, Danguolė. Erdvinių prekių ženklų teisinės apsaugos ypatumai: kai kurie teoriniai ir praktiniai aspektai. *Justitia*, 2008, Nr. 1, p. 46 – 52.

prekes ar paslaugas nuo kitų įmonių prekių ar paslaugų²⁰⁰. Kita vertus, „gaminio“ apibrėžimas pagal Reglamentą apima grafinius simbolius ir apipavidalinimą²⁰¹. Tai reiškia, kad tam tikrais atvejais prekių ženklų teisės apsaugos objektas ir dizaino teisės apsaugos objektas gali sutapti, t.y. gali būti registruojamas tiek kaip prekių ženklas, tiek kaip dizainas. Pavyzdžiui, produkto forma ir pakuotė gali būti saugomi tiek pagal dizaino apsaugos sistemą, tiek pagal prekių ženklų apsaugos sistemą. G. Tritton iškelia klausimą, ar žodis *per se* patenka į produkto apibrėžimą, nes akivaizdu, kad žodis nėra pramonės ar rankų darbo produktas²⁰². Jo nuomone, jeigu žodis *per se* gali būti registruojamas kaip dizainas, apsauga turi būti suteikiama žodžio vaizdui, o ne jo prasmei ar garsinei išraiškai, taip pat žymuo tokiu atveju turi būti beprasmis žodis (arba žodis, kuris nėra artimas europietiškomis kalboms), kitaip jis neatitiks naujumo reikalavimo²⁰³.

Nors dizaino ir prekių ženklo apsaugos sistemų objektas kartais gali sutapti, prekių ženklo ir dizaino paskirtis ir funkcija nėra vienodos: prekių ženklo funkcija – atskirti vieno asmens prekes nuo kito asmens prekių ar paslaugų, o dizaino paskirtis *per se* yra ne nustatyti gamintoją, o atitinkamam subjektui išimtinių teisių pagrindu tam tikram ribotam terminui suteikti gaminio ar jo dalies išvaizdos apsaugą²⁰⁴. Be to dizainui ir prekių ženklui yra keliamos skirtingos apsaugos sąlygos. Jeigu dizainas turi pasižymėti naujumu ir individualiomis savybėmis, tai prekių ženklui turi būti būdinga skiriamoji funkcija ir galimybė būti pavaizduotam grafiškai. Skiriamosios funkcijos reikalavimas sumažina apsaugos persidengimą tarp prekių ženklų ir dizainų, tačiau nepašalina jo visiškai. Asmuo turi galimybę pasirinkti, pagal kokią apsaugos sistemą registruoti intelektinės nuosavybės objektą. Be to teisės aktuose nėra jokių nuostatų, draudžiančių registruoti intelektinės nuosavybės objektą kartu kaip dizainą ir prekių ženklą, todėl tokia apsauga gali būti taikoma kumuliatyviai.

Dizaino apsaugos sistema ir prekių ženklų apsaugos sistema turi savo specifikos, todėl kiekvienoje iš jų galima išvelgti tiek privalumų, tiek trūkumų. Visų pirma, skiriasi dizaino ir prekių ženklo apsaugos terminas. Registruotasis dizainas maksimaliai gali būti saugomas 25 metus, neregistruotasis dizainas – 3 metus, tuo tarpu prekės ženklo apsauga laiko atžvilgiu nėra ribojama. Tai yra esminis dizaino apsaugos privalumas pagal prekių ženklų teisę. Iš

²⁰⁰ 2009 m. vasario 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 207/2009 dėl Bendrijos prekių ženklo. OL, 2009 L 78, p. 1, 4 str.

²⁰¹ Reglamento 3 str. 1 d. b punktas.

²⁰² Cit. op. 25, p. 565.

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ Cit. op. 199, p. 50.

esmės prekių ženklo apsauga gali tęstis amžinai, tačiau yra tam tikrų išimčių tuo atveju, kai žymuo 5 metus nėra naudojamas²⁰⁵. Todėl, kaip pagrįstai teigiama literatūroje, asmuo, rinkdamasis apsaugos sistemą, turi apsvarstyti, ar jam reikalinga tokia ilgalaikė apsauga – tuo atveju, kai produktas bus rinkoje trumpą laiką, galima rinktis Bendrijos dizainą (registruotąjį ar neregistruotąjį) arba nacionalinę registruotojo dizaino apsaugą²⁰⁶. Kaip vienas iš prekių ženklų sistemos privalumų literatūroje taip pat įvardijamas retesnis prekių ženklų registracijos pratęsimas (dizaino registracija pratęsiama kas 5 metus, prekių ženklo – kas 10 metų)²⁰⁷.

Esminis dizaino apsaugos sistemos privalumas (kai kalbame apie Bendrijos dizainą ir Bendrijos prekių ženklą), autorės nuomone, yra procedūrinis. Bendrijos dizaino apsaugos atveju atliekama tik formalioji paraiškos ekspertizė, naujumo ir individualumo kriterijai nėra tikrinami. Tuo tarpu Bendrijos prekių ženklo registravimo atveju atliekama materialioji paraiškos ekspertizė. Atitinkamai, dizaino registravimo procedūra atliekama žymiai greičiau (Bendrijos prekių ženklo registravimo procedūra gali užsitęsti iki 35 mėnesių²⁰⁸). Šis dizaino apsaugos sistemos privalumas yra aktualus tik Bendrijos prekių ženklo ir Bendrijos dizaino atveju, nes registruojant šiuos intelektinės nuosavybės objektus pagal Lietuvos nacionalinius įstatymus, abiem atvejais Patentų biure atliekama tik formalioji paraiškos ekspertizė. Tačiau literatūroje šioje vietoje yra išvelgiama trūkumų – tretieji asmenys, susidūrę su registruotu dizainu negali būti tikri, kad jis yra galiojantis, nes tokia registracija yra pagrįsta tik asmens įsitikinimu, kad dizainas yra naujas ir turi individualių savybių²⁰⁹. Iš tikrųjų, toks teisinis reglamentavimas gali būti palankus asmenims piktnaudžiauti savo teisėmis, siekiant išvengti konkurencijos rinkoje.

Antras dizaino sistemos privalumas yra glaudžiai susijęs su pirmuoju. Kadangi materialioji dizaino paraiškos ekspertizė nėra atliekama, finansine prasme registruotąjį dizainą išlaikyti yra pigiau negu prekių ženklą. Atitinkamai, minimali Bendrijos prekių ženklo išlaikymo kainą 20 metų yra 2250 eurų²¹⁰, o Bendrijos dizaino – 710 eurų²¹¹

²⁰⁵ Cit. op. 200, 15 str. Taip pat, Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844, 47 str. 2d.

²⁰⁶ Cit. op. 198, p. 260.

²⁰⁷ Colston C., Galloway J. *Modern Intellectual Property Law*. Taylor & Francis, 2010, p. 532.

²⁰⁸ Cit. op. 59, p. 461.

²⁰⁹ Cit. op. 198.

²¹⁰ OHIM. *Designs. Fees and payment* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/RCD/feesPayment/feesPayment.en.do>> [žiūrėta 2011-03-02].

²¹¹ OHIM. *Trade marks. Fees and payment* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/CTM/feesPayment/feesPayment.en.do>> [žiūrėta 2011-03-02].

(Lietuvoje, kur, kaip jau buvo minėta, atliekama tik formalioji paraiškų ekspertizė, tokio didelio kainų skirtumo nėra). Be to dizaino apsaugos sistemos atveju visada galima pasirinkti nemokama neregistruotojo dizaino apsaugą. Kaip dizaino apsaugos sistemos privalumą galima įvardinti ir tą aplinkybę, kad dizaino apsauga nebus ribojama konkrečiomis prekėmis ar paslaugomis. Prekių ženklas gali būti naudojamas tik paraiškoje išvardintoms konkrečioms prekėms ar paslaugoms, tuo tarpu dizainas gali būti taikomas ir neįvardintoms paraiškoje prekėms.

Prieš pasirenkant vieną ar kitą apsaugos sistemą, literatūroje siūloma įvertinti tokius aspektus: 1) kiek ilgai dizainas jau buvo rinkoje; 2) kiek ilgai dizainas bus naudojamas rinkoje; 3) ar dizainas nepatenka į apsaugos išimtis; 4) kokios yra finansinės galimybės; 5) ar norima registruoti daug dizaino pavydžių; 6) kaip greitai rinkoje gali pasirodyti dizaino imitacijos²¹².

Apsaugos tarp dizainų ir prekių ženklų persidėgimas pasireiškia net tik teorijoje, bet ir praktikoje. Pirma, dizaino apsaugos pagal prekių ženklų teisę ribos nustatytos Prekių ženklų reglamento 7 str. 1 d. b punkte, kuriame yra pasakyta, kad neregistruojami žymenys, neturintys jokio skiriamąjo požymio. Pavyzdžiui, Chrysler automobilio grotelių vaizdas buvo įregistruotas kaip prekių ženklas²¹³. Teismas pripažino, kad Chrysler automobilio grotelių dizainas yra nekasdienis, palieka tam tikrą išpūdį visuomenės atmintyje, todėl jam yra būdingas skiriamasis požymis. Nestle mineralinio vandens buteliuko forma buvo įregistruota kaip erdvinis Bendrijos prekių ženklas²¹⁴. Lietuvoje Patentų biure kaip erdvinis prekių ženklas buvo įregistruota, pavyzdžiui, Švyturio alaus buteliuko forma²¹⁵. Tačiau remiantis Prekių ženklų reglamento 7 str. 1 d. b punktu, buvo atsisakyta įregistruoti ovalios tabletės formą kaip prekių ženklą²¹⁶. Teismas pasakė, kad tokia forma yra kasdienė, neišsiskirianti, todėl jai nėra būdingas skiriamasis požymis.

Antra, dizaino kumuliatyvios apsaugos pagal prekių ženklų teisę ribos yra nustatytos Prekių ženklų reglamento 7 str. 1 d. e punkte²¹⁷. Nėra registruojami žymenys, kurie yra vien:

²¹² Cit. op. 198, p. 263, 264.

²¹³ Pirmosios instancijos teismo 2003 m. kovo 6 d. sprendimas byloje T-128/01, *DaimlerChrysler Corporation v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM)*.

²¹⁴ Pirmosios instancijos teismo 2003 m. gruodžio 3 d. sprendimas byloje T-305/02 *Nestle Waters France v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM)*.

²¹⁵ Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras. *Prekių ženklo sukūrimas. Įvadas smulkioms ir vidutinėms įmonėms* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-02]. Prieiga per internetą: <http://www.vpb.gov.lt/docs/20101122_1.pdf> [žiūrėta 2011-03-02].

²¹⁶ Pirmosios instancijos teismo 2003 m. kovo 5 d. sprendimas byloje T-194/01, *Unilever NV v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM)*.

²¹⁷ Cit. op. 30, p. 77.

1) forma, kurią lemia pačių prekių rūšis; 2) prekių forma, būtina techniniam rezultatui gauti; 3) forma, suteikianti prekėms esminę vertę. Byloje *Philips v. Remington*²¹⁸ ETT pasakė, kad elektrinės skutimosi mašinelės forma, kurią Philips mėgino įregistruoti kaip prekių ženklą, yra sąlygota vien techninės funkcijos, o ta aplinkybė, kad galimos kitokios formos, įgalinančios atlikti tą pačią skutimosi funkciją, nesudaro pagrindo registruoti tokį ženklą. Todėl pagal prekių ženklų teisę negali būti saugomi techniniai sprendimai, priešingu atveju gamintojas įgytų monopolines teises praktiškai neribotam laikui. Jeigu techninė funkcija gali būti realizuota keliomis gaminio formomis, tokį gaminio dizainą galima apsaugoti pagal dizaino teisę, kuri suteikia riboto laiko apsaugą. Apibendrinus *Philips v. Remington* bylą, galima daryti išvadą, kad prekių ženklų teisė negali būti naudojama tokių formų apsaugai, jeigu esminiai šios formos bruožai atlieka techninę funkciją.

Santykis tarp dizaino ir prekių ženklų apsaugos sistemų taip pat pasireiškia per dizaino negaliojimo pagrindus. Bendrijos dizainas pripažįstamas negaliojančiu, jeigu vėlesniame dizaine panaudotas skiriamasis ženklas, ir jeigu tą ženklą reglamentuojanti Bendrijos teisė arba atitinkamos valstybės narės įstatymai teisių į ženklą savininkui suteikia teisę uždrausti taip naudoti ženklą²¹⁹. Tai reiškia, kad dizainas gali būti pripažintas negaliojančiu, remiantis ankstesniu įregistruotu prekių ženklu, o ankstesnis prekių ženklas turi būti lyginamas su dizainu. Tokio pobūdžio ginčas iškilo Europos Bendrajame Teisme *Beifa Group* byloje²²⁰. Schwan-Stabilo prašė panaikinti Beifa žymeklio dizaino registraciją tuo pagrindu, kad Beifa dizaine yra panaudotas Schwan-Stabilo prekių ženklas. Šioje byloje teismas konstatavo, kad skiriamąjo ženklo panaudojimas dizaine nereiškia prekių ženklo tikslaus ir detalaus atkartojimo, t.y. skiriamasis ženklas nebūtinai turi būti tapatus, bet gali būti panašus į registruotąjį prekių ženklą (dizainas gali būti papildytas kitomis detalėmis arba tam tikros ankstesnio prekių ženklo detalės gali būti nepanaudotos). Teismas grindė savo pozicija tuo, kad visuomenė prisimena tik netobulą valstybėse narėse įregistruotų prekių ženklų arba Bendrijos prekių ženklų vaizdą (vartotojas prekių ženklą dažniausiai suvokia kaip visumą ir nenagrinėja įvairių jo detalių). Teismas taip pat pasakė, kad registruotojo dizaino savininkas turi teisę reikalauti pateikti įrodymus dėl prekių ženklo naudojimo, kuris buvo įregistruotas daugiau negu prieš 5 metus.

²¹⁸ Europos Teisingumo Teismo 2002 m. birželio 18 d. sprendimas byloje C-299/99, *Koninklijke Philips Electronics NV v. Remington Consumer Products Ltd.*

²¹⁹ Reglamento 25 str. 1 d. e punktas.

²²⁰ Europos Bendrojo Teismo 2010 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje T 148/08, *Beifa Group Co. Ltd v. Office for Harmonisation in the Internal Market (OHIM)*.

3.3 Dizaino apsauga pagal patentų teisę

Direktyvos 16 str. nustato, kad jos nuostatos nepažeidžia Bendrijos teisės ar atitinkamos valstybės narės teisės, reglamentuojančios teises į neregistruotą dizainą, prekių ženklus ar kitus skiriamuosius ženklus, patentus ir universalius modelius, šriftus, civilinę atsakomybę ar nesąžiningą konkurenciją. Taigi, Direktyva nedraudžia kitų apsaugos režimų taikymą dizainui, tame tarpe dizaino apsaugos pagal patentų teisę.

Literatūroje yra kalbama apie galimybę saugoti dizainą (produkto formą) pagal patentų teisę²²¹. Analizuojant teisinį reglamentavimą, pažymėtina, kad Europos patentų išdavimo konvencijos 52 str. 2 d. b punkte yra pasakyta, kad išradimais nėra laikomi estetiniai kūriniai²²², todėl tie dizainai, kurie pasižymi tik estetiškumu, nėra saugomi pagal patentų teisę. Lietuvos Respublikos patentų įstatymo²²³ (toliau – Patentų įstatymas) 2 str. 2 d. 2 punktas suformuluotas dar griežčiau – išradimais nelaikomi gaminių išoriniai vaizdai.

D. Musker, kalbėdamas apie apsaugos tarp dizainų ir patentų persidengimą, išskyrė estetinius ir funkcionalius dizainus: estetiniai dizainai negali būti saugomi pagal patentų teisę, nes jie nėra išradimai (Europos patentų išdavimo konvencijos 52 str. 2 d. b punktas), tuo tarpu funkciniai dizainai gali būti saugomi pagal patentų teisę, jeigu atitinka naujumo ir išradimo lygio reikalavimus²²⁴. Šio autoriaus nuomone, Europos patentų išdavimo konvencijos 52 str. 2 d. b punktas nėra skirtas sumažinti apsaugos tarp dizainų ir patentų persidengimo, o juo siekiama sumažinti apsaugos persidengimą su autorių teise, todėl jis pripažįsta, kad dizainui dažnai gali būti taikoma dviguba apsauga (pagal patentų teisę arba pagal autorių teisę), tačiau dizainui tik retais atvejais galėtų būti taikoma triguba apsauga²²⁵. Taigi, teisinėje literatūroje pripažįstama galimybė kumuliatyviai saugoti dizainą pagal sui generis teisės normas ir pagal patentų teisę. Kyla klausimas, kaip reikėtų vertinti Patentų įstatymo 2 str. 2 d. 2 punkto nuostatą, pagal kurią išradimais nelaikomi gaminių išoriniai vaizdai, t.y. ar Patentų įstatymas draudžia saugoti funkcionalius dizainus pagal patentų teisę? Autorės nuomone, galimybė saugoti dizainą pagal patentų teisę egzistuoja. Kumuliatyvios apsaugos pagal dizaino teisę ir autorių teisę atveju persidengia pats apsaugos objektas („kūrinys“ – „vaizdas“), analogiškai yra su prekių ženklų teise (tiek dizaino teisė, tiek prekių

²²¹ Cit. op. 4, p. 168.

²²² 1973 m. Europos patentų išdavimo konvencija (Europos patentų konvencija). Valstybės žinios, 2004, Nr. 147-5326.

²²³ Lietuvos Respublikos patentų įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120.

²²⁴ Cit. op. 30, p. 75, 76.

²²⁵ Ibidem, p. 76.

ženklų teisė apsaugos objektu pripažįsta gaminio formą), tuo tarpu dizainų ir patentų apsaugos persidengimo atveju iš esmės yra saugomi skirtingi dalykai: patentų teisė saugo išradimus – technines idėjas, o dizaino teisė saugo vaizdą (funkcionalaus dizaino atveju taip pat yra saugomas gaminio vaizdas). Todėl funkcionalus dizainas gali būti saugomas pagal patentų teisę, jeigu atitinka patentų teisės nustatytus apsaugos reikalavimus, tačiau tokiu atveju apsauga bus suteikiama ne gaminio vaizdui, o techninei idėjai – išradimui. Tuo tarpu dizaino teisė saugos tokio gaminio išorinį vaizdą.

3.4 Dizaino apsauga pagal apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas

Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normos nėra harmonizuotos ES lygmenyje, todėl konkrečiu atveju yra taikomos nacionalinės apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos taisyklės²²⁶. Tačiau dauguma valstybių pripažįsta galimybę saugoti dizainą pagal apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas, dažniausiai tokiu atveju turi būti nustatytas visuomenės klaidinimo elementas²²⁷.

Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo²²⁸ (toliau – Konkurencijos įstatymas) 3 skyrius skirtas nesąžiningai konkurencijai. Ūkio subjektams draudžiama atlikti bet kuriuos veiksmus, prieštaraujančius ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, kai tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti, įskaitant kito ūkio subjekto gaminio ar jo pakuotės imitavimą, to gaminio ar pakuotės formos, spalvos ar kitų skiriamųjų požymių kopijavimą, jeigu tai gali klaidinti dėl gaminio tapatybės arba jeigu šiais veiksmais siekiama, pasinaudojant kito ūkio subjekto reputacija, gauti nesąžiningos naudos²²⁹. Tai reiškia, kad Konkurencijos įstatymas draudžia kopijuoti kito ūkio subjekto gaminių ar pakuočių dizainą. Nesąžininga konkurencija pripažįstami bet kokie veiksmai, kurie prieštarauja ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, bei gali pakenkti

²²⁶ Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos yra suvienodinta tik B2C (*business to consumer*) santykiuose. Tai padarė 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 29/2005 dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004. OL 2005 L 149, p. 22. Ją įgyvendino Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2008, Nr. 6-212.

²²⁷ Cit. op. 30, p. 78, 79.

²²⁸ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.

²²⁹ Ibidem, 16 str. 1 d. 5 p.

kito subjekto galimybėms konkuruoti. Konkurencijos įstatymas taip pat numato, kad prekės išorės ar pakuotės formos imitavimu nelaikomi tokie veiksmai, kuriais norima pasiekti tam tikrų prekės ar jos pakuotės funkcinių savybių, su sąlyga, kad šiuos veiksmus atliekantis asmuo imasi priemonių išvengti kitų ūkio subjektų ar vartotojų klaidinimo dėl gamintojo ar prekės tapatybės²³⁰.

Konkurencijos įstatymo 17 str. nustato, koku būdu asmuo gali ginti savo pažeistas teises. Ūkio subjektas, kurio teisėti interesai pažeidžiami nesąžiningos konkurencijos veiksmais, turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu ir reikalauti: 1) nutraukti neteisėtus veiksmus; 2) atlyginti padarytą žalą; 3) įpareigoti paskelbti pareiškimus, paneigiančius anksčiau pateiktą neteisingą informaciją arba pateikti paaiškinimus dėl ūkio subjekto ar jų gaminamų prekių tapatybės; 4) prekių, jų pakuočių ar kitų priemonių, tiesiogiai susijusių su nesąžiningos konkurencijos vykdymu, konfiskavimo ar sunaikinimo, jeigu kitaip negalima pašalinti pažeidimų. Pažymėtina, kad Konkurencijos taryba tokius nesąžiningos konkurencijos veiksmus tirs tik tuo atveju, kai šie veiksmai pažeidžia daugelio ūkio subjektų ar vartotojų interesus²³¹.

Lietuvoje šiuo metu yra tik kelios bylos, kuriose buvo sprendžiamas Konkurencijos įstatymo 16 str. 1 d. 5 punkto taikymas. LAT byloje *UAB „Traidenis“ v. UAB „Freliksnavis“*²³², teismas konstatavo, kad pripažįstant veiksmus nesąžininga konkurencija Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 5 punkto pagrindu, turi būti nustatytos šios aplinkybės: 1) kito ūkio subjekto gaminio imitavimas ar kopijavimas; 2) tokie veiksmai gali klaidinti dėl gaminio tapatybės arba, pasinaudojant kito ūkio subjekto reputacija, šiais veiksmais siekiama gauti nesąžiningos naudos. Teismas pažymėjo, kad pagal nurodytą įstatymo nuostatą nesąžininga konkurencija nelaikomas gaminio imitavimas *per se*. Gaminio imitavimas *per se* galėtų būti laikomas neteisėtu tik tuo atveju, jeigu gaminys būtų įregistruotas kaip intelektinės nuosavybės objektas (pavyzdžiui, jis būtų įregistruotas kaip pramoninis dizainas ar panašiai). Imitavimas, teismo nuomone, apima ne tik visiškai tapačių gaminių pagaminimą, bet ir panašių.

Todėl darytina išvada, kad daugeliu atveju apsauga nuo kitų asmenų nesąžiningų veiksmų nėra tokia efektyvi, nes teisių į dizainą pažeidimai yra sunkiau įrodomi - turi būti

²³⁰ Ibidem, 16 str. 5 d.

²³¹ Ibidem, 17 str. 4 d.

²³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Traidenis“ v. UAB „Freliksnavis“*, Nr. 3K-3-519/2009, kat. 89.

įrodomi ne tik konkretūs veiksmai, bet ir papildomos aplinkybės, kurios leidžia šiuos veiksmus traktuoti kaip nesąžiningą konkurenciją.

Yra skirtingų koncepcijų, kaip turi būti aiškinamas intelektinės nuosavybės teisės ir apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos santykis. Plačiai yra žinoma intelektinės nuosavybės teisių pirmenybės prieš apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos teorija, kuri teigia, kad intelektinės nuosavybės teisių reglamentavimas turi pirmenybę prieš apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, todėl pastaroji negali drausti veiksmų, kuriuos įgalina intelektinės nuosavybės teisė²³³. Lietuvoje santykis tarp apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos ir intelektinės nuosavybės teisių buvo nagrinėjamas teismų praktikoje ir teisės doktrinoje.

Byloje *UAB „Baltijos reklamos projektai“ v. UAB „Baltijos muzika“*²³⁴ LAT pasisakė dėl apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos instituto santykio su kitomis intelektinės nuosavybės apsaugos sistemomis. Teismas konstatavo, kad ne kiekvienas nesąžiningos konkurencijos veiksmas kartu reiškia ir konkurento autorių teisių ar kitokių intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą, nes apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos laikytina savarankišku institutu, taikytinu nustačius minėtas sąlygas. Todėl remiantis tokia teismo pozicija, galima daryti išvada, kad apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos instituto taikymas yra nepriklausomas nuo kitų intelektinės nuosavybės apsaugos sistemų.

Lietuvos teisinėje literatūroje vieni autoriai teigia, kad apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos instituto taikymas yra autonomiškas, jis gali būti taikomas tiek kartu su kitomis intelektinės nuosavybės teisėmis, tiek atskirai, svarbu yra nustatyti tik reikiamas konkrečiu atveju taikymo sąlygas, o tokia pozicija yra grindžiama Lietuvos teismų praktika ir kitų valstybių vyraujančia doktrina²³⁵. Kiti autoriai pritaria, kad apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos gali būti taikoma kumuliatyviai su intelektinės nuosavybės teisės normomis ir santykis tarp apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos ir intelektinės nuosavybės teisės nėra kaip santykis tarp bendrųjų ir specialiųjų teisės normų, tačiau teigia, kad apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos nėra nei subsidiaraus taikymo, nei autonomiška ta prasme, kad gali būti taikoma neatsižvelgiant į intelektinės nuosavybės teisės nustatomus imperatyvus

²³³ BIRŠTONAS R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 31.

²³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baltijos reklamos projektai“ v. UAB „Baltijos muzika“, Theater Mogul BV, E. J. P.*, Nr. 3K-3-475/2008, kat. 89, 114.11.

²³⁵ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. Vilnius: Justitia, 2008. I t., p. 79.

ribojimus²³⁶. Taikant apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, reikia užtikrinti, kad nebus apeinama įstatymų leidėjo valia palikti tam tikrus objektus ar tam tikrą jo panaudojimą nedraudžiamu²³⁷. Reikėtų sutikti su antrąja pozicija, kad negalima neatsižvelgti į intelektinės nuosavybės taikomus ribojimus. Autorės nuomone, tokių pamatinių intelektinės nuosavybės apsaugos nuostatų kaip, pavyzdžiui, apsaugos terminas, nepaisymas yra nesuderinamas su pramoninės nuosavybės apsaugos tikslais, taip yra pažeidžiamas pusiausvyros tarp visuomenės ir privataus intereso principas.

²³⁶ JAKUTAVIČIUS, Marius. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija (socialiniai mokslai). Vilniaus universitetas, 2009, p. 227.

²³⁷ *Ibidem*.

Išvados

- 1) Vadovaujantis loginiu – sisteminiu ir teleologiniu teisės tyrimo metodais, ES ir Bendrijos dizaino teismų praktika, taip pat OHIM Apeliacinės tarybos ir Negaliojimo skyrių praktika, darytinos tokios išvados:
 - a) naujumo ir individualumo reikalavimai dizaino apsaugai laikytini skirtingais reikalavimais, todėl individualumo savybė naujumo neapima;
 - b) informuotu vartotoju laikytinas gaminio vartotojas (ne gamintojas, pardavėjas ar ekspertas) labiau informuotas už vidutinį vartotoją, t.y. turintis tam tikrų specifinių žinių ir besidomintis atitinkama sritimi, tačiau mažiau informuotas už specialistą ar dizainerį;
 - c) pirmas dizaino paskelbimas, įvykęs už ES teritorijos ribų, užkerta kelią neregistruotojo Bendrijos dizaino apsaugos atsiradimui net ir tuo atveju, kai yra žinomas Bendrijoje veikiančioms atitinkamos srities specialistams.
- 2) Vadovaujantis loginiu – sisteminiu, istoriniu ir teleologiniu tyrimo metodais, galima teigti, kad specifinė dizaino prigimtis nulėmė dabartinį teisinį reglamentavimą, kuris numato galimybę saugoti dizainą pagal skirtingus intelektinės nuosavybės apsaugos režimus, todėl egzistuoja praktinė galimybė kumuliatyviai arba alternatyviai saugoti dizainą pagal nacionalines ir Bendrijos sui generis dizaino teisės normas, pagal autorių teisę, prekių ženklų teisę, patentų teisę ir pagal apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas. Griežtesni kumuliatyvios dizaino apsaugos ribojimai būdingi patentų teisei ir prekių ženklų teisei.
- 3) Kumuliatyvus dizaino apsaugos pagal sui generis teisės normas ir pagal autorių teisę taikymas turėtų būti vertinamas neigiamai, kaip neatitinkantis intelektinės nuosavybės apsaugos pusiausvyros principo ir nesuderinamas su ES bendrąja rinka. Naujos neregistruotojo dizaino teisės kontekste dizaino apsauga pagal autorių teisę turėtų būti vertinama kaip pertekline ir neproporcinga.
- 4) Direktyvos 17 straipsnio nuostata, leidžianti valstybėms narėms nustatyti dizaino apsaugos pagal autorių teisę mastą ir sąlygas:
 - a) nereiškia galimybės apriboti dizaino apsaugos pagal autorių teisę terminą;
 - b) draudžia valstybėms narėms teisės aktais nustatyti, kad autorių teisės apsauga netaikoma dizaino gaminiams, kurie buvo įregistruoti kurioje nors valstybėje narėje ir tapo viešo naudojimo objektais iki Direktyvos įgyvendinimo;

c) leidžia taikyti dizainui aukštesnius originalumo reikalavimus, palyginus su kitais autorių teisės apsaugos objektais.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai:

Tarptautinės sutartys:

- 1) 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796.
- 2) 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988.
- 3) 1973 m. Europos patentų išdavimo konvencija (Europos patentų konvencija). Valstybės žinios, 2004, Nr. 147-5326.
- 4) 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis, 1C priedas: Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS). Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620.

Europos Sąjungos teisės aktai:

- 1) 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 9/96 dėl duomenų bazių teisinės apsaugos. OL, 1996 L 77, p. 20.
- 2) 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 71/98 dėl teisinės dizaino apsaugos. OL, 1998 L 289, p. 120.
- 3) 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizainų. OL, 2006 L 386, p. 14.
- 4) 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 29/2005 dėl nesažiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004. OL 2005 L 149, p. 22.
- 5) 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 116/2006 dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų. OL, 2006 L 372, p. 12.
- 6) 2006 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1891/2006 iš dalies keičiantis reglamentus (EB) Nr. 6/2002 ir (EB) Nr. 40/94, siekiant įgyvendinti Europos bendrijos prisijungimą prie Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos akto. OL, 2006 L 386, p. 14.

- 7) 2009 m. vasario 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 207/2009 dėl Bendrijos prekių ženklo. OL, 2009 L 78, p. 1.
- 8) 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 24/2009 dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos. OL, 2009 L 111, p. 16.

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
- 2) Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1.
- 3) Lietuvos Respublikos patentų įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120.
- 4) Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.
- 5) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
- 6) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.
- 7) Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844.
- 8) Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980.
- 9) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125.
- 10) Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2008, Nr. 6-212.
- 11) Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos akto ratifikavimo. Valstybės žinios, 2008, Nr. 15-514.

Kitų valstybių teisės aktai:

- 1) 1988 m. lapkričio 15 d. Didžiosios Britanijos parlamento aktas (angl. – *The Copyright, Designs and Patents Act 1988, c. 48*).

Specialioji literatūra:

Monografijos, vadovėliai, disertacijos:

- 1) ANTONS C., HEATH C. *Intellectual Property Harmonisation within ASEAN and APEC*. The Hague: Kluwer Law International, 2004.
- 2) BAINBRIDGE, David. *Intellectual Property*. 5th edition. Harlow: Pearson Longman, 2002.
- 3) BIRŠTONAS R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
- 4) COLSTON C., GALLOWAY J. *Modern Intellectual Property Law*. 3rd edition. London: Taylor & Francis, 2010.
- 5) COLSTON C.; MIDDLETON K. *Modern Intellectual Property Law*. 2nd edition. London: Cavendish Publishing, 2005.
- 6) DUTFIELD G.; SUTHERSANEN U. *Global Intellectual Property Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008.
- 7) FRANZOSI, Mario. *European Design Protection: Commentary to Directive and Regulation Proposals*. The Hague: Kluwer Law International, 1996.
- 8) JACOB, R.; ALEXANDER, D.; LANE, L. *Guidebook to Intellectual Property*. 5th edition. London: Sweet and Maxwell, 2004.
- 9) JAKUTAVIČIUS, Marius. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija (socialiniai mokslai). Vilniaus universitetas, 2009.
- 10) LADAS, Stephen Pericles. *Patents, Trademarks, and Related Rights: National and International Protection*. Cambridge: Harvard University Press, 1975. I t.
- 11) MACQUEEN, H.; WAELDE, C.; LAURIE G. *Contemporary intellectual property—law and policy*. 2nd ed. Oxford University Press, 2007.
- 12) MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. Vilnius: Justitia, 2008. I t.
- 13) MUSKER, David. *Community Design Law: Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002.
- 14) SEVILLE, Catherine. *EU Intellectual Property Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009.
- 15) SUTHERSANEN, Uma. *Design Law in Europe*. London: Sweet & Maxwell, 2002.
- 16) TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell, 2008.

- 17) VILEITA, Alfonsas. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214 (10) straipsnio komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
- 18) ŽILINSKAS V. J.; KASPERAVIČIUS P.; KIŠKIS M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.

Straipsniai periodiniuose leidiniuose:

- 1) CARBONI, Anna. The Overlap between Registered Community Designs and Community Trade Marks. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2006, No. 4, p. 256 – 265 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/1/4/256.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].
- 2) FRANZOSI, Mario. Design Protection Italian Style. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2006, No. 9, p. 599 – 602 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/1/9/599.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].
- 3) KLIMKEVIČIŪTĖ, Danguolė. Erdvinių prekių ženklų teisinės apsaugos ypatumai: kai kurie teoriniai ir praktiniai aspektai. *Justitia*, 2008, Nr. 1, p. 46 – 52.
- 4) MIZARAS, Vytautas. Bendrijos prekių ženklo apsaugos sistemos pagrindiniai principai. *Justitia*, 2004, Nr. 3, p. 22-30.
- 5) PERIS, Jose' J. Izquierdo. Enforcement of Community Designs by Alicante Courts: a Promising Start. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2007, No. 1, p. 40 – 49 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/2/1/40.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].
- 6) SPINELLO, Richard A. Intellectual Property Rights. *Library Hi Tech*, 2007, No. 1, p. 12 – 22. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1597972&show=html>> [žiūrėta 2011-03-13].
- 7) STONE, David. Some Clarity, Some Confusion: 12 P&G v Reckitt Benckiser Decisions Help Explain Registered Community designs. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2008, No. 6, p. 376 – 385 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://jiplp.oxfordjournals.org/content/3/6/376.full.pdf+html>> [žiūrėta 2011-03-13].

- 8) ŽIBŪDIENĖ, Irida. Dizaino teisinė apsauga autorių teisės ir sui generis dizaino teisės normomis. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 2, p. 134–143.

Praktinė medžiaga:

Europos Sąjungos teismų praktika:

- 1) Europos Teisingumo Teismo 1993 m. spalio 20 d. sprendimas sujungtose bylose C-92/92 ir C-326/92, *Phil Collins v. Imtrat Handelsgesellschaft mbH*.
- 2) Europos Teisingumo Teismo 2002 m. birželio 18 d. sprendimas byloje C-299/99, *Koninklijke Philips Electronics NV v. Remington Consumer Products Ltd*.
- 3) Europos Teisingumo Teismo 2011 m. sausio 27 d. sprendimas byloje C-168/09, *Flos Spa v. Semeraro Casa e Famiglia SpA*.
- 4) Pirmosios instancijos teismo 2003 m. kovo 5 d. sprendimas byloje T-194/01, *Unilever NV v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM)*.
- 5) Pirmosios instancijos teismo 2003 m. kovo 6 d. sprendimas byloje T-128/01, *DaimlerChrysler Corporation v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM)*.
- 6) Pirmosios instancijos teismo 2003 m. gruodžio 3 d. sprendimas byloje T-305/02, *Nestle Waters France v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM)*.
- 7) Europos Bendrojo Teismo 2010 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje T-148/08, *Beifa Group Co. Ltd v. Office for Harmonisation in the Internal Market (OHIM)*.

Lietuvos teismų praktika:

- 1) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje *A.V. J. v. AB „Mintis“*, R. Š., Nr. 2A-209/2004, kat. 78; 94.3.
- 2) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Naujasis aitvaras“ v. „Verslo žinios“*, R. B. ir V. N., Nr. 2A-286/2007, kat. 84, 86, 87.
- 3) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Dinasas“ v. Microfibres, Inc.*, Nr. 2A-192/2010, kat. 44.5.2.17, 84, 86.

- 4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Veeko“ v. UAB „Rem“*, Nr. 3K-3-1288/2002, kat. 78; 82; 126.
- 5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Narbutas ir Ko“ v. UAB „Gurda“*, Nr. 3K-3-304/2005, kat. 86.
- 6) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. leidykla „Briedis“, M. B., V. J., R. M. ir A. L. v. S. D., J. K. leidykla „Saulabrolis“, UAB „Arlila“*, Nr. 3K-3-48/2007, kat. 84.
- 7) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje *K. B. ir UAB „Restoranų grupė FORTAS“ v. AB „Ragutis“*, Nr. 3K-3-160/2008, kat. 84; 87.
- 8) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baltijos reklamos projektai“ v. UAB „Baltijos muzika“, Theater Mogul BV, E. J. P.*, Nr. 3K-3-475/2008, kat. 89, 114.11.
- 9) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Traidenis“ v. UAB „Freliksnavis“*, Nr. 3K-3-519/2009, kat. 89.

OHIM Negaliojimo skyrių ir Trečiosios Apeliacinės tarybos praktika:

- 1) OHIM Negaliojimo skyriaus 2005 m. birželio 20 d. sprendimas *Sunstar Suisse SA v. Dentaïd SL*, Nr. ICD 420.
- 2) OHIM Negaliojimo skyriaus 2006 m. rugpjūčio 17 d. sprendimas *Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha v. Kwang Yang Motor Co Ltd*, Nr. ICD 990.
- 3) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2006 m. spalio 27 d. sprendimas *PepsiCo, Inc. v. Grupo Promer Mon-Graphic SA*, Nr. R 1001/2005-3.
- 4) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2006 m. lapkričio 8 d. sprendimas *ISOGONA, S.L. v. CENTREX, S.A.U.*, Nr. R 216/2005-3.
- 5) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. sprendimas *Daka Research Inc. v. Ampel 24 Vertriebs-GmbH & Co. KG*, Nr. R 196/2006-3.
- 6) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2007 m. rugpjūčio 2 d. sprendimas *Imperial International Limited v Handl Cookware Limited*, Nr. R 1456/2006-3.
- 7) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2008 m. sausio 25 d. sprendimas *FERRARI S.P.A. v. Dansk Supermarked*, Nr. R 84/2007-3.
- 8) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2008 m. balandžio 17 d. sprendimas. *Wuxi Kipor Power Co., Ltd. v. Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha*, Nr. R 860/2007-3.

- 9) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos 2007 m. spalio 8 d. sprendimas *Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha v. KWANG YANG MOTOR CO., LTD.*, Nr. R 1380/2006-3.
- 10) OHIM Trečiosios Apeliacinės tarybos sprendimas 2009 m. vasario 26 d. sprendimas *Detumando SL v. Aroco-Comercio e Distribuição de Materias Sergurança LDA*, Nr. R 1942/2007-3.

Kitų teismų sprendimai:

- 1) The High Court of Justice Chancery Division Patents Court 2006 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *The Procter & Gamble Company v. Reckitt Benckiser (UK) Limited*, Nr. HC 06 C00362.
- 2) Vokietijos Aukščiausiojo Federalinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. sprendimas byloje Nr. I ZR 126/06 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://design-law.wikispaces.com/I+ZR+126+06+Geb%C3%A4ckpresse+II+%28Pastry+press+II%29>> [žiūrėta 2011-03-13].

Elektroniniai dokumentai:

- 1) Design Law. *Unregistered Community Designs – first disclosure outside Europe* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-13]. Prieiga per internetą: <<http://design-law.wikispaces.com/Unregistered+Community+Designs+-+first+disclosure+outside+Europe>> [žiūrėta 2011-03-13].
- 2) GERVAIS, D.; JUDGE E. F. *Of Silos and Constellations: Comparing Notions of Originality in Copyright Law* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-19]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=daniel_gervais> [žiūrėta 2011-03-19].
- 3) Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-14]. Prieiga per internetą: <http://aei.pitt.edu/1785/01/design_gp_1.pdf> [žiūrėta 2010-12-14].
- 4) JEHORAM, Herman Cohen. *Cumulation of Protection in the EC Design Proposals*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-02-10]. Prieiga per internetą: <www.ivir.nl/publications/cohen_jehoram/Cohen1.doc> [žiūrėta 2011-02-10].

- 5) Lietuvių kalbos institutas. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz>> [žiūrėta 2010-12-09].
- 6) Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras. *Prekių ženklo sukūrimas. Įvadas smulkioms ir vidutinėms įmonėms* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-02]. Prieiga per internetą: <http://www.vpb.gov.lt/docs/20101122_1.pdf> [žiūrėta 2011-03-02].
- 7) OHIM. *Designs. Fees and payment* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/RCD/feesPayment/feesPayment.en.do>> [žiūrėta 2011-03-02].
- 8) OHIM. *Trade marks. Fees and payment* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/CTM/feesPayment/feesPayment.en.do>> [žiūrėta 2011-03-02].
- 9) Tarptautinių žodžių žodynas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=dizainas&wid=4492>> [žiūrėta 2010-12-09].
- 10) WATSON R., CARTER S. *Unregistered Community Design. Does the first disclosure have to occur in the European Union?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.mewburn.com/downloads/unregistered.pdf>> [žiūrėta 2010-12-17].
- 11) WIPO. *Berne Convention Contracting Parties* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-08]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15> [žiūrėta 2011-03-08].
- 12) WIPO. *Geneva Act of the Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Design* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-14]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/hague/en/legal_texts/wo_haa_t.htm> [žiūrėta 2010-12-14].
- 13) WIPO. *Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/hague.pdf>> [žiūrėta 2011-03-09].
- 14) WIPO. *Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use. Annex* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/export/sites/www/about-ip/en/iprm/pdf/annex.pdf>> [žiūrėta 2010-12-15].

Santrauka

Dizaino apsaugos sistemos ir jų tarpusavio santykis

Specifinės dizaino prigimtis lemia tai, kad Lietuvoje ir Europos Sąjungoje dizainas gali būti saugomas pagal skirtingas apsaugos sistemas. Pirma, galima registruoti dizainą pagal Lietuvos Respublikos dizaino įstatymą. Antra, yra galimybė registruoti Bendrijos dizainą pagal 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizainų, kuris vieningai galios visoje ES teritorijoje. Be to šis Reglamentas numato neregistruoto dizaino apsaugą, neapsunkintą jokiais formalumais. Trečia, dizainai, kaip taikomosios dailės kūriniai saugomi pagal autorių teisę. Ketvirta, dizainą įmanoma saugoti pagal prekių ženklų, patentų, naudingųjų modelių teisę. Galiausiai, pramoninio dizaino apsaugai taikomos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos taisyklės.

Magistro darbe yra nagrinėjamos skirtingos dizaino apsaugos sistemos, atkleidžiamas apsaugos sistemų santykis, vertinamas apsaugos persidengimas. Magistro darbe didelis dėmesys skiriamas dizaino apsaugos sąlygoms – naujumui ir individualumui, šių sąvokų sudėtinių elementų, tokių kaip „informuotas vartotojas“, „bendras išpūdis“, „neesminės detalės“, „paskelbimas visuomenei“ analizei, taip pat nagrinėjama ar dabartinė dizaino apsauga nėra perteklinė ir nepagrįsta.

Summary

Design Protection Systems and the Relationship between Them

Due to the specific nature of the design it is possible to protect it by various protection regimes. Firstly, design can be registered in accordance with Lithuanian design law. Secondly, it is possible to register the design under Council Regulation (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs which will have a unitary character. In addition, the Regulation provides protection for unregistered designs without any formalities. Third, the design as a work of applied art shall be protected under copyright law. Fourth, it is possible to protect the design under the trademark laws, patent laws and utility model laws. Finally, industrial design is protected against unfair competition.

Master's thesis examines a different design protection systems and a relationship between them, analyses protection overlap. Master's thesis focuses on the conditions of the design protection - the novelty and individuality, analyses constituent elements of these concepts, such as "informed user", "overall impression", "immaterial details", "made available to the public". Master's thesis also examines whether the current design protection is not redundant and unreasonable.